

Kriminalomsorgens utdanningsenter

Småskriftserien

Mødre i fengsel

Prosjektarbeid

NKSH 1990

Nr.1 1990

the 1990s, the number of people with a mental health problem has increased in the UK, and the number of people with a mental health problem who are in contact with mental health services has also increased (Mental Health Act 1983, 1990, 1994, 1997, 2003).

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with a mental health problem, and to reduce the stigma and discrimination that they experience. This has led to a number of initiatives, including the development of the Mental Health Act 2003, the Mental Health Act 1994, the Mental Health Act 1990, the Mental Health Act 1983, and the Mental Health Act 1975.

The Mental Health Act 2003 is the most recent of these initiatives, and it is designed to improve the lives of people with a mental health problem, and to reduce the stigma and discrimination that they experience. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

The Mental Health Act 2003 is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

The Mental Health Act 2003 is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

The Mental Health Act 2003 is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

The Mental Health Act 2003 is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

The Mental Health Act 2003 is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem. It is designed to do this by providing a framework for the care and protection of people with a mental health problem, and by providing a framework for the treatment of people with a mental health problem.

FORORD

uni 1983 introduserte den daværende Fengselsskolen sin åskriftserie". Vi mente den gang at det ble produsert en gde interessant stoff i form av oppgaver, seminarrapporter, ikler m.v. som fortjente en bedre skjebne enn arkivet. mener fremdeles det samme - selv om serien har ligget nede tid.

S gjenopptar småskriftene med et prosjektarbeid om Mødre i gsel. Problemstillingen er debattert nasjonalt og ernationalt, og oppgaven er et godt utgangspunkt for videre nnskap om og innsikt i kvinners soningsforhold.

er opprettet et redaksjonsutvalg for skriftserien. Det står av forsker Yngve Hammerlin, lektor ved KRUS Egil Larsen direktør Harald Føsker.
e tips om aktuelt stoff mottas med takk!

off som benyttes, står for forfatterens egen regning.

Kriminalomsorgens utdanningscenter, mai 1990

Harald Føsker
direktør

MØDRE I FENGSEL

**Prosjektarbeid utarbeidet
av studenter ved
Norges Kommunal og Sosialhøyskole.
Sosiallinja 1988-1991.
Sos-II 1989-90.**

**LENA LIND RASMUSSEN • GRY SKYBAK
TONE VIBERG SMESTAD • SIDSEL TVEØY
GINA WATERUD • AINA WESTBY**

Oslo 09.02.1990

ORORD

Årsgrunnen for rapporten var at prosjektgruppa ønsket å utnytte en virkelighet relatert til kvinner.

Utgangspunktet for emnevalget var at det i det siste året har skjedd en rekke hendelser i forbindelse med besøk, permisjoner og framstillinger for innsatte i norske fengsler. Dette har medført store presseoppslag og debatter i politiske kretser om restriktive regler og lengre straffer for lovbrøttere.

Vi ble interessert i å undersøke kvinners soningsforhold. Vinner i fengsel var et relativt ukjent område for samtlige i prosjektgruppa, og det var derfor nødvendig med tilegning av teoretiske kunnskaper.

I søken etter relevant litteratur fant vi en prosjektrapport krevet av studenter ved Sosialhøgskolen i Bærum i 1984, "Alternativ soningsform for mødre med omsorg for små barn." I tillegg ble vi gjort kjent med en innstilling om kvinners soningsforhold, utarbeidet av et utvalg nedsatt av Justisdepartementet i 1987.

I fra dette valgte vi å belyse besøksordningen for mødre med foreldreansvar, begrenset til innsatte ved rettveit fengsel og sikringsanstalt i Oslo.

Rapporten er tenkt brukt som et ledd i en endringsprosess, og vi har forhåpentlig interesse for de som er opptatt av disse forholdene.

Lina Lind Rasmussen   Gry Rasmussen
Lone Elisabeth Vikug Smestad
Lina Warkby   Solveig Tjøve
Lina Marie W. A. A. A.

Under hele prosjektperioden har vi hatt verdifull hjelp av flere personer, og vi vil få rette en stor takk til følgende:

Prosjektgruppa ved Bærum Sosialhøgskole, 1984.

Greta Edvardsen

Agneta Kjellsby

Eldbjørg Kjøstvedt

Inger Lise Myklebust

Else Storrusten

Anne Ulsrud

som gav oss et verdifullt utgangspunkt for prosjektet.

Innsatte ved Bredtveit, Hinseberg og Sandefjord som samtalte med oss om temaer som ofte er særlig følelsesladet og vonde å snakke om.

Våre prosjektveiledere

forsker Yngve Hammerlin, Kriminalomsorgen

og høgskolelektor Mons Oppedal, NKSH,

som har gitt oss konstruktiv kritikk underveis, samtidig som de har gitt oss den friheten vi trengte for å realisere prosjektet slik vi ønsket.

En spesiell takk til sosionomene

Anne Karin Kjeldseth, Bredtveit, og Agneta Kjellsby, Bastøy, som har overbevist oss om at sosionomer har en viktig oppgave i fengsler.

En varm takk til ansatte ved Hinseberg Statsfengsel i Sverige som inspirerte oss med sitt positive menneskesyn og sin usvikelige tro på individet.

Ansatte ved Bastøy, Bredtveit, Hinseberg og Sandefjord som tok meget godt imot oss, og som tålmodig besvarte våre spørsmål.

Vi takker også Prosjektutvalget ved NKSH for økonomisk bistand til prosjektarbeidet.

Personalet ved Biblioteket, studentekspedisjonen og i trykkeriet, NKSH, som under hele prosjektperioden har vært behjelpelig med å skaffe nødvendig utstyr.

Til slutt en takk til Pål Hoel som på fritiden har hjulpet oss med lay-out på omslag/ forside, foldere og foto.

INNHOLDSFORTEGNELSE

ORORD

INNHOLDSFORTEGNELSE

AMMENDRAG

INNLEDNING

s. 8

1.1.1. Problemstilling/mål

s. 8

Oppgavens begrensning

s. 8

Bakgrunn for metodevalg

s. 8-9

Intervjumetodens muligheter og begrensninger

s. 9

Utvalg

s. 9-10

Begrepsdefinisjoner

s. 11-12

LITTERATURSTUDIE

s. 13-14

PITTEL 1

PORT PRESENTASJON AV BREDTVEIT FENGSEL OG KRINGSANSTALT

s. 15

1. Bredtveit fengsel og sikringsanstalt

s. 15

2. Arbeids-/fritidstilbud

s. 16

3. Skoletilbud

s. 16

4. Besøksstid

s. 16

5. Fengselshverdagen

s. 17

PITTEL 2

1. Innledning

s. 18

2. Fengselsloven/fengselsreglementet

s. 18-19

3. Definisjon av straff

s. 19

4. Ulike straffeformål

s. 20

4.1. Samfunnsforsvar

s. 20

4.2. Gjengjeldelse

s. 20

2.5.	Belysning av besøksordningen i forhold til de ulike straffeformålene	s. 21
2.5.1.	Besøksordningen - individualprevensjon/rehabilitering	s. 21
2.5.2.	Moral/disiplin - besøksordning	s. 22-23
2.5.3.	Arbeid/skole - besøksordning	s. 23-25
	Merknad	s. 25
2.6.	Besøksordningen - Almenprevensjon	s. 25
	Merknad til besøksordningen i forhold til straffeformålene om rehabilitering og almenprevensjon	s. 26
2.6.1.	Besøksordningen - Gjengjeldelse	s. 26-28
	Merknad	s. 28
	Konklusjon	s. 28-29

KAPITTEL 3

OPPFØLGING AV PROSJEKTRAPPORT FRA 1984

"ALTERNATIV SONINGSFORM FOR MØDRE MED OMSORG FOR SMÅ BARN"

s. 30-31

Oppsummerende kommentar

s. 31

KAPITTEL 4

BESØKSORDNINGEN VED BREDTVEIT FENGSEL OG SIKRINGSANSTALT - DE ULIKE LOVER/REGLER SOM GJELDER FOR ORDNINGEN - INNSATTES OG ANSATTES SYN PÅ BESØKSORDNINGENS FUNKSJON

s. 32

4.2.	Metodevalg og begrunnelse for valget	s. 33-34
4.3.	Lover og regler for besøksordningen	s. 35-36
4.4.	Merknad til fengselsreglementets § 64.4 (kontroll) og fengselsreglementets § 64.1. (Besøks tid/Spesielle hensyn til barn som kommer på besøk)	s. 36-37
4.5.	Fysiske besøksforhold	s. 37
4.6.	Kommentarer fra ansatte til de fysiske besøksforholdene	s. 37
4.7.	Kommentarer fra innsatte til de fysiske besøksforholdene	s. 38
	Merknad til fysiske besøksforhold	s. 38

.8.	Besøkskvantitet	s. 38-39
.9.	Utenlandske mødres mulighet for kontakt med barnet (barna) mens de soner ved Bredtveit	s. 39-40
.10.	Den emosjonelle siden ved besøk mor-barn	s. 40
	Oppsummering av intervjusekvensen	s. 41

APITTEL 5

KADEVIRKNINGER VED ADSKILLELSE MOR-BARN	s. 42-44
---	----------

APITTEL 6

.1.	Innledning	s. 45
.2.	Statistikk over mødre som soner i norske fengsler	s. 45-46
.3.	Særregel for besøksordning mor-barn	s. 46
.4.	Endringsperspektiv i forhold til besøkskvantitet	s. 46-47
.5.	Telefonkontakt mor-barn	s. 47
.6.	Introduksjonsavdeling	s. 48
.7.	Besøkstiden mor-barn, kan den inngå som et ledd i mors arbeidsplikt i den tiden hun soner ?	s. 48
.8.	Endring av fysiske besøksforhold	s. 49
.9.	Uniformsbruk	s. 49
.10.	Fast kontaktperson for de innsatte	s. 50
.11.	Fengselsbetjeners rolle i fengsel	s. 50-51
.12.	Kontrollkommisjon for fanger	s. 51
	Konklusjon	s. 51
	Sluttord	s. 52

Litteraturhenvisning

Vedlegg

SAMMENDRAG

Kapittel 1 er en kort presentasjon av Bredtveit fengsel og sikringsanstalt.

I kapittel 2 ønsker vi å gi en forståelse av besøksordningen i forhold til de ulike straffeformål.

Vi innleder med å se på hva fengselsloven/ fengselsreglementet sier om besøk i fengsel. Deretter følger en definisjon og vurdering av begrepet straff. Vi avslutter med en belysning av besøksordningen sett i forhold til individualprevensjon (rehabilitering), almenprevensjon og gjengjeldelse (rettferdighet).

Kapittel 3 inneholder en henvendelse til forsker Yngve Hammerlin, Justisdepartementet og Fengselsstyret om mulighet for registrering av hvem av de innsatte kvinnene i norske fengsler som er mødre og hvem av disse igjen som har foreldreansvar.

Dette er en oppfølging av et delmål i en prosjektrapport utarbeidet av studenter ved Bærum Sosialhøgskole i 1984. "Alternativ soningsform for mødre med omsorg for små barn."

Denne prosjektgruppa forsøkte å påvirke rutineene slik at et skjema for personalia-opplysninger som utfylles ved arrestasjon skulle inneholde opplysninger om hvilke innsatte kvinner som har omsorg (foreldreansvar) for barn, og hvor barna er plassert i mors soningstid.

Kapittel 4 belyser besøksordningen ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt. Vi referer lover/ regler som omhandler besøksordningen. I tillegg har vi intervjuet/ samtalt med innsatte og ansatte ved anstalten i den hensikt å se besøksordningens funksjon ut fra deres subjektive synspunkt.

Kapittel 5 omtaler diverse teorier og vår egen vurdering av skadevirkninger som kan oppstå både for mor og barn i en adskillellesperiode.

kapittel 6 kommer vi med forslag til ulike endringer for besøksforholdene mor-barn ved Bredtveit. Dette i forhold til vår problemstilling:

"Kan besøksordningen ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt endres slik at innsatte mødre med foreldreansvar får bedre mulighet til kontakt med barna sine ?"

sluttord.

INNLEDNING

Problemstilling/mål

I forhold til vårt emne mødre i fengsel, har vi valgt følgende problemstilling:

Kan besøksordningen ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt endres, slik at innsatte mødre med foreldreansvar får bedre mulighet til kontakt med barna sine ?

For å besvare dette har vi valgt å belyse besøksordningen ved anstalten. Vi tok utgangspunkt i gjeldende fengselslov og besøksreglement da dette er overordnet. Videre gjennomførte vi intervjuer med innsatte og ansatte ved Bredtveit om hvordan de oppfattet besøksordningen.

I tillegg var gruppa interessert i å undersøke om det eksisterer en statistikk over mødre med foreldreansvar som soner i fengsel.

Ut fra et endringsperspektiv, har vi kommet med forslag til tiltak som vi mener bedre kan ivareta mor-barn relasjonen i mors soningstid.

Vårt overordnede ønske er å spre informasjon for å synliggjøre en del av disse kvinnenes livssituasjon.

Oppgavens begrensning

Vi ser på samværsmuligheter for mor-barn under mors soningstid i forhold til besøk i fengslet. Hovedregelen er besøk en time en gang pr. uke for de innsatte. Andre muligheter for samvær som framstillinger og permisjoner omtales ikke i rapporten.

Videre har vi i hovedsak valgt å vektlegge besøksordningen ut fra mødrenes behov og synsvinkel. Det bemerkes at prosjektgruppa er bevisst nødvendigheten av hensynet til barna og deres beste. Dette forhold er imidlertid mindre vektlagt i rapporten.

En gitt tidsfaktor fra NKSH på 35 dager er bakgrunn for oppgavens begrensning.

Bakgrunn for metodevalg

Prosjektgruppa har samlet inn og bearbeidet informasjon. Følgende metoder er brukt: ekskursjoner, samtaler/intervjuer med innsatte/ansatte. Videre har vi benyttet relevant litteratur.

Vi har ved valg av intervju og samtaler med innsatte og ansatte benyttet kvalitativ metode. Dette fordi vår målsetting var å få fram mors egenopplevelse av besøksordningens kvalitet og kvantitet. Vi ønsket også å få informasjon om de ansattes erfaring med besøksordningen.

Intervjumetodens muligheter og begrensninger

Ved intervjumetoden opptrer de personer man samtaler med som direkte informanter av egen livs- og fangesituasjon. De er i tillegg også informanter i forhold til andre som soner eller arbeider i fengslene. (Kvinnesoningsutvalget, 1989)

Det er mange fordeler ved intervjumetoden. Formidlingen av kunnskap skjer i et subjektforhold - altså mellom den som intervjuer og den som intervjues. Den intervjuede får anledning til å formulere sine erfaringer med egne ord, og det gis mulighet for umiddelbar tilbakemelding. Ord og begreper kan forklares og intervjueren kan kontrollere at informasjon og spørsmål er forstått. (op.cit.)

Ved intervju er man helt avhengig av den informasjon og de vurderinger respondenten gir. Dette er en styrke ved intervjumetoden, men innebærer også en svakhet. En kan spørre seg om svarene er pålitelige. Svarene kan gjenspeile den enkeltes virkelighet eller deler av den, men de kan også uttrykke en falsk bevissthet, taktiske funderinger og manipulative framstillinger av livssituasjonen og det å være fange. (op.cit)

Kommunikasjonen mellom intervjuer og respondent er av stor betydning. Skepsis og angst kan hindre den intervjuede i å tale fritt. (op.cit.)

Vår målsetting med intervjuene har vært å få kunnskap om hvordan de som soner og de som arbeider i fengslet opplever og forholder seg til anstalten. Fangene vurderer i mange tilfeller situasjonene helt annerledes enn personalet. Som intervjuer kan man forstå problemene, men det er ikke mulig å leve seg inn i problemene på samme måte som fangen. (op.cit.)

Prosjektgruppa opplevde motivasjonen hos de intervjuede som svært god. Kommunikasjonen mellom intervjuer og respondent var bra.

Utvalg

Vårt utvalg består av seks innsatte mødre ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt i alderen 23-35 år. Intervjuene ble foretatt den 30.11.89 og den 1.12.89. På dette tidspunkt var det 35 kvinner som sonet ved anstalten.

Vi fikk kontakt med intervjuobjektene på følgende måte:

Etter at vi hadde fått tillatelse til å intervjue, sendte vi et brev til de innsatte kvinnene. I brevet presenterte vi oss selv og prosjektet og opplyste at vi ønsket å samtale med kvinner som hadde født barn. Sosialkonsulenten var behjelpelig med utdeling av brevene. Disse ble gitt til de kvinnene man antok var mødre. Seks kvinner sa ja til intervju.

BEGREPSDEFINISJONER

MOR:

Med dette begrepet menes både biologisk og juridisk mor. Biologisk mor er hun som føder barnet, og av dette følger at hun også er juridisk mor.

Sosial eller psykologisk mor er den faktisk fungerende omsorgspersonen.

MOR MED
FORELDREANSVAR:

Innholdet av foreldreansvar nedfelles i barnelovens § 30, hvor det blant annet står:

"Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. ....

Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. ...."

Den som har foreldreansvaret har også vanligvis omsorgen for barnet.

MOR MED
FORELDREANSVAR
UTEN
OMSORGSANSVAR:

Dersom barnet ikke lever under tilfredsstillende forhold, kan det offentlige med hjemmel i barnevernsloven bestemme at barnet skal oppfostres utenfor hjemmet, for eksempel i fosterhjem.

Dette medfører at den faktiske omsorgen, det økonomiske ansvar og bestemmelsesretten og plikten på en del personlige områder er fratatt mor.

MOR UTEN
FORELDREANSVAR:

Dette innebærer at mor verken har rettigheter eller plikter i forhold til barnet.

- FENGSEL:** Fengsel er en total institusjon. Denne defineres ut fra Goffmann som et oppholds- og arbeidssted, hvor et større antall likesinnede fører en innelukket tilværelse. I den perioden de er innesperret, er de formelt administrert og avskåret fra samfunnet utenfor.
- LANDSFENGSEL:** Fængselsanstalt som tar i mot straffedømte fra hele landet.
- VARETEKT:** Perioden arrestanten sitter fengslet i påvente av dom.

LITTERATURSTUDIE

Prosjektgruppa har lest følgende litteratur:

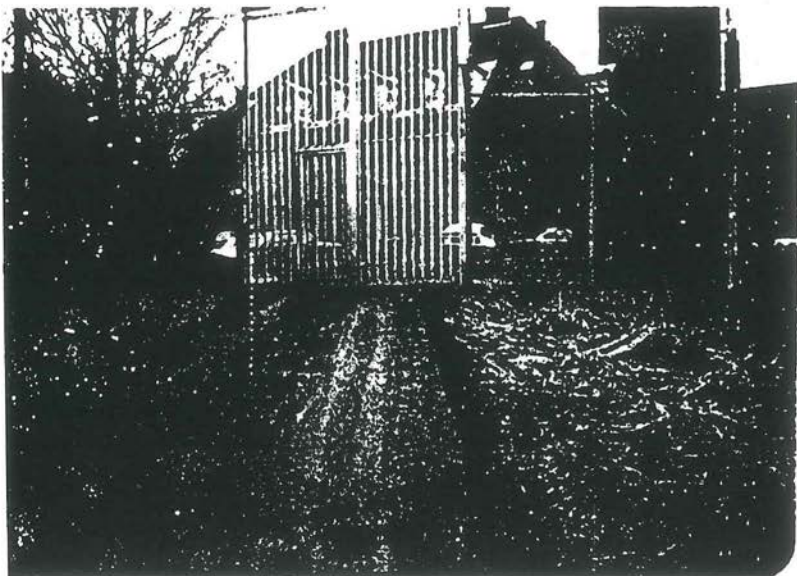
- Bay, Jens: AVVIKERE OG ANSVARET
Universitetsforlaget, 1982
- Christie, Nils: PINENS BEGRENSNING
Universitetsforlaget, 1982
- Edvardsen, Greta
Kjellsby, Agneta
Kjøstvedt, Eldbjørg
Myklebust, Inger Lise
Storrusten, Else
Jlsrud, Anne
"ALTERNATIV SONINGSFORM FOR
MØDRE MED OMSORG FOR
SMÅ BARN"
Prosjektrapport fra
Sosialhøgskolen i Bærum,
mars, 1984
- Begauff, Patricia
MED DØDEN TIL FØLGE
Aschehoug, 1987
- Boffman, Erwing
ANSTALT OG MENNESKE
Jørgen Pauldams forlag, 1967
- Halvorsen, Knut
Å FORSKE PÅ SAMFUNNET
Bedriftsøkonomisk forlag, 1967
- Lauge, Ragnar
UTENFOR SAMFUNNET
Universitetsforlaget A/S, 1986
- Øigaard, Cecilie
nare, Annika
KVINNERS SKYLD
Pax Forlag A/S, 1983
- Justisdepartementet
KVINNERS SONINGSFORHOLD
Utredning fra et utvalg
oppnevnt av
Justisdepartementet
den 4. mars 1987

Leer-Salvesen, Paul	ETTER DRAPET Universitetsforlaget A/S, 1988
Mathiesen, Thomas	KAN FENGSEL FORSVARES ? Pax Forlag A/S, 1987
Mathiesen, Thomas	KRIMINALITET Aschenhoug & Co., 1982
Skjærbæk, Eva Stabrun, Erik	FORBRYTERALBUM Alternative fengselsbilder Pax Forlag A/S, 1988
Sundin, Bertil	INDIVID, INSTITUSJON, IDEOLOGI Gyldendal Norsk Forlag, 1972
Thyness, Paul A	PROSJEKTUNDERVISNING TANO, 1987
Aadland, Einar	ETIKK FOR HELSE OG SOSIALARBEIDERE Det Norske Samlaget, 1988

KAPITTEL 1

PORT PRESENTASJON AV BREDTVEIT FENGSEL OG SIKRINGSANSTALT

Opplysningene her er dels innhentet fra ansatte ved Bredtveit
og dels fra Kvinnesoningsutvalgets innstilling
"Kvinneres soningsforhold". (Justisdepartementet 1989)

Bredtveit fengsel og sikringsanstalt, Rødtdvedt, Oslo.

Bredtveit fengsel og sikringsanstalt

Bredtveit er et kvinnefengsel. Det ligger på Rødtdvedt i Oslo, fungerer som varetektsfengsel, kretsfengsel og landsfengsel. I tillegg tar institusjonen imot kvinner som er domt til livstid.

Anstalten har plass til ialt 37 innsatte.

Bygningene er fra 1918. Det er foretatt ombygninger og moderniseringer, og i dag består anstalten av følgende: Administrasjonsbygning, kirke, internatbygg og sikkerhetsceller.

1.2. Arbeids-/ fritidstilbud

De innsatte har ulike arbeidstilbud, herunder arbeidsstue, kjøkken, rengjøring, vaskeri, samt arbeid som "gangjente". Det vil si korridorvask. Fanger som av ulike årsaker må oppholde seg i cella får tilbud om å drive med ulike typer håndarbeid.

Når det gjelder fritidsaktiviteter er det gymnastikksal og biljardrom. I tillegg er det et uteområde med mulighet for trimaktiviteter, eksempelvis nevnes ballspill.

1.3. Skoletilbud

De innsatte kan få anledning til å ta ungdomsskole og videregående skole.

1.4. Besøktid

Mandag, onsdag, fredag og lørdag er det mulighet for å ta imot besøk mellom kl. 09.00 og kl. 11.00. Tirsdag og torsdag er det besøktid mellom kl. 16.00 og kl. 19.00.

De som soner ved anstaltens kontraktavdeling får også ta imot besøk lørdag og søndag etter kl. 15.00.

Underdirektøren ved Bredtveit opplyser i telefon at ordningen er fleksibel i og med at dette er et landsfengsel og at besøkende ofte kommer utenbys/ langveis fra.

1.5. Fengselshverdagen

Arbeidet starter kl. 07.30 og avsluttes kl. 15.30. Skoletiden er fra kl. 09.30 til kl. 14.30. For både arbeid og skole gjelder avbrudd for middagspause som varer fra kl. 11.30 til 12.00, samt en halv times lufting. I helgene er luftetiden en time. I sommerhalvåret utvides luftetiden til en time på hverdager og inntil tre timer i helgene.

Kl. 1600 låses fangene inn på sine respektive avdelinger. Her har de da mulighet for fellesskap. Dette fellesskapet avsluttes kl. 20.25. Klokken 20.30 låses cellene for natten.

KAPITTEL 2

2.1 Innledning

Vi ønsker i dette kapitlet å gi en forståelse av besøksordningen i forhold til de ulike straffeformålene.

Først vil vi se på fengselslovens bestemmelser om besøk. Deretter noe alment om straff og straffeideologi/straffens prinsipielle sider (straffeformål). Dette er grunnlaget for forhold den enkelte møter i fengslet. Vi gir derved implisitt en idemessig gjennomgang av begrunnelsene for å straffe og straffens karakter.

Dernest vil vi si noe om forholdet mellom besøksordning og de ulike straffeformålene. I denne sammenheng har vi forsøkt å problematisere besøksordningen til de mer klassiske rehabiliterings- og disiplineringsformene. Vi har valgt å følge professor Thomas Mathiesens oppdeling: arbeid, skole, moral og disiplin. Videre vil vi se på besøksordningen i lys av den juridiske definisjon av rettferdighet (gjengjeldelse). Er det andre måter å forstå rettferdighet på ?

Til slutt en konklusjon av kapittel 2.

2.2 Fengselsloven/fengselsreglementet

I lov om fengselsvesenet av 12 desember 1958 nr. 7 står det følgende om besøk i § 23:

"De innsatte skal nærmere etter reglene nedenfor få motta besøk av sine nærmeste og andre som det har betydning for dem å ha forbindelse med. Besøk kan nektes når det er særlig grunn til å tro at besøket kan ha uheldig virkning. Dette gjelder også besøk av den innsattes nærmeste."

Videre heter det i forhold til "Endring i fengselsreglementets bestemmelser om besøk", rundskriv Fst 14/89:

"Besøk skal fortrinnsvis finne sted på bestemte dager og i fritiden. Det enkelte besøk kan vare inntil en time, unntaksvis lenger. Såvidt mulig skal den innsatte innvilges minst ett besøk pr. uke. Besøket skal som regel foregå i særskilt besøksrom."

Vi vil bemerke at dette er hovedregelen, og det er den vi forholder oss til. Det må poengteres at ordningen kan være fleksibel fordi regelen praktiseres ulikt. Vi vil her vise til professor Thomas Mathiesens tolkning av hvordan fengselsreglementet benyttes. (Mathiesen, 1987)

et er meget viktig å være klar over at fengslets beslutningsmuligheter over godene og ondene, de formelle åvel som de uformelle i meget stor grad er skjønnspreget. Dette blir ofte kalt gummistrikkbestemmelser." (S.182)

Bakgrunn av dette tok vi kontakt med konsulent Jan-Erik Sandlie, Fangesakskontoret, Kriminalomsorgen og stilte han følgende spørsmål:

Er besøksordningen i fengslar en rettighet for fangene eller ikke?"

Konsulent Sandlie viste da til Fengselslovens § 23: "de fangne skal etter nærmere regler få motta besøk osv.". Sandlie understreket ordet "skal", og mente at i dette ligger rettigheten for fangen til besøk. Han sa videre at rutsetningene i reglementets rundskriv Fst. 14/89 om bl.a. "planlagte besøkende", måtte være oppfylt.

Ønsket videre å få vite om det eksisterer et organ som kan påberede fangens situasjon, når hun har mistet mulighet til besøk. Grunnen til at vi stilte dette spørsmålet var fordi vi ønsket å vite følgende:

Eksisterer det et organ som kontrollerer årsaken(e) til refselsene (jfr. fengselslovens § 26, refselsler) ?

Er det andre enn fangen selv som kan ta initiativ/klage på vegne av hennes situasjon ?

Konsulent Sandlie kunne da opplyse at saksgangen i eventuelle refselsler, jfr. fengselslovens § 26, er slik at beslutningen om refselse blir tatt av Fengselsdirektøren. Fangen kan ta opp dette forholdet på ulike måter f.eks. med Tilsynsrådet, fengselsstyret eller Sivilombudsmannen.

Det er viktig for prosjektgruppa å påpeke at det er fangen som må ta dette initiativet. Det finnes ikke et kontrollorgan som opptre på fangens vegne.

Definisjon av straff

I tradisjonelle definisjonen av straff er slik i klassisk straffeteori: (Andenæs, 1974)

"Straff er et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen i den hensikt at han skal føle seg som et onde. Når staten påfører lovovertrederen et slikt onde, i den hensikt at han skal føle det som et onde, er dette nettopp uttrykk for misbilligelse av handlingen fra samfunnets side." (S. 11)

2.4 Ulike straffeformål

I følge Johs Andenæs, "Alminnelig strafferett", (1974) har man i klassisk straffeteori gjerne delt straffens formål i to store hovedgrupper. Disse er samfunnsforsvar og gjengjeldelse. Vi vil kort se litt nærmere på hva som forstås med disse begrepene.

2.4.1 Samfunnsforsvar

I dette begrepet ligger det at samfunnet må beskytte seg mot kriminalitet, enten i form av individualprevensjon eller almenprevensjon. Med individualprevensjon forstås at den lidelsen fangen opplever ved fengsling, skal forhindre at hun begår nye kriminelle handlinger. Individualprevensjon tenkes oppnådd ved å forbedre forbryteren, ved å avskrekke henne eller ved å uskadeliggjøre henne. Individualprevensjon og rehabiliteringstanken henger nøye sammen.

I forhold til almenprevensjon forstås den skrekken almenheten opplever ved at handlinger er kriminalisert. Tanken er at skrekken skal forhindre at andre enn den straffede selv begår kriminelle handlinger.

2.4.2 Gjengjeldelse

Vedrørende gjengjeldelse som er den andre hovedgruppen i straffeformålet heter det i "Alminnelig strafferett" (Andenæs, 1974):

"I forhold til gjengjeldelse er det å oppfylle rettferdighetens krav målet."

I dette gjengjeldelsesformålet er det to rådende prinsipper. Det er talionprinsippet og skyldprinsippet. I henhold til talionprinsippet skal den skade du har påført noe(n) ute i samfunnet, i tilsvarende grad gjengjeldes. Her råder tanken om "øye for øye, tann for tann". Vedrørende skyldprinsippet, er tanken at enhver bør få den skjebne hun fortjener. Her råder tanken om at som et menneske sår, skal det høste. Disse to prinsippene skal oppfylle rettferdighetens krav.

.5. Belysning av besøksordningen i forhold til de ulike straffeformålene

.5.1. Besøksordningen - individualprevensjon/rehabilitering

ehabilitering betyr å sette et menneske i funksjonsdyktig stand igjen. Med rehabiliteringsideologien forstås at irksomheten i fengslet er innrettet mot fangens funksjonsdyktighet. Rehabiliteringen skal medvirke til at angen blir funksjonsdyktig når hun kommer tilbake til amfunnet.

ett i et historisk perspektiv er det fire komponenter som har vært rådende vedrørende rehabiliteringstanken. Disse fire er arbeid, skole, moral og disiplin. I følge professor Thomas athiesen har disse fire komponentene variert i styrke fra 600-tallet og fram til i dag. Han mener imidlertid at arbeid- og moral komponentene er svekket i dagens fengselsamfunn, mens skole- og disiplin komponentene er rådende.

Yngve Hammerlin har i flere sammenhenger poengtert at rehabiliteringsbegrepet på mange måter er dårlig egnet i fengselssammenheng. Rehabilitering kan vanskelig la seg gjennomføre under de nåværende forhold. Derimot kan vi snakke om habilitering og/eller delhabilitering, da flere fanger utvikler seg faglig gjennom diverse kompetansegivende tilbud, som skole, arbeid, trening. (Yngve Hammerlin)

Hammerlin peker på at et fengselsopphold i seg selv er utkvalifiserende, men at flere fanger forsøker å gjøre det beste ut av de tilbudene som eksisterer for å få den nødvendige faglige og sosiale kompetanse. (op.cit.)

Hammerlin understreker Yngve Hammerlin at rehabilitering får et svært idealistisk snev, da fanger og eks-fanger er stigmatiserte. De får store problemer med å bli integrert i samfunnet fordi de møter en fiendtlig holdning og utstøtning. Med andre ord - rehabilitering blir bare et ord - ikke en realitet. (op.cit.)

Hammerlin vil forsøke å forstå eksisterende besøksordning først ut fra moral/disiplin komponentene, og deretter arbeid/skole komponentene. Ut fra denne forståelsen spør vi om besøksordningen i fengsel kan virke rehabiliterende, og om den er et tiltak i rehabiliteringsideologien.

2.5.2 Moral/disiplin - besøksordning

I "Alminnelig strafferett" (Andenæs, 1974) heter det:

"I en prinsipperklæring sier fengselslovens § 14: de innsatte skal behandles med fasthet og alvor (vår understrekning) slik at deres muligheter for tilpasning søkes fremmet." (S. 368)

Den eksisterende besøksordning kan vurderes disiplinerende. Dette blant annet fordi fangen vet når og hvor besøket finner sted, noe som vil virke styrende på fangens adferd.

Det blir også framhevet at fengselsoppholdet skal trene fangen for hennes tilværelse etter løslatelsen. I forhold til at fanger skal behandles med fasthet (§ 14), er det rimelig å anta at en fleksibel besøksordning kan gå på bekostning av disiplin.

I tillegg til dette er det også lovfestet i § 26 i fengselsloven:

"Når en innsatt under oppholdet i anstalten gjør seg skyldig i brudd på orden og disiplin, skal ulike refselsler iverksettes."

Et eksempel på refselsler er innsettelse i enerom for opptil en måned (§ 26 punkt 4.). En konsekvens av denne refselsen er at fangen mister mulighet til å motta besøk.

I fengselslovens § 14.2 står det:

"... skadelige virkninger av frihetsberøvelsen skal så vidt mulig forebygges eller bøtes på."

Da frihetsberøvelsen kan påføre skade, forstår vi besøksordningen som en måte å bøte og forebygge skader på. Dette fordi besøket kan redusere opplevelsen av å være fratatt frihet og samtidig gi kontakt med uteverdenen. Det å få impulser fra andre utenfor institusjonen kan være stimulerende, og oppleves som et nødvendig gode for fangen.

En konsekvens av ikke å ha besøksordning vil blant annet være at hun ytterligere og sterkere prisoniseres. Prisonisering vil si at fangen internaliserer de normer og verdier som er karakteristisk for fengselssamfunnet. I forhold til prisonisering skriver Erwin Goffman i "Anstalt og menneske" (1967) at fangenes personlighet rives systematisk ned, mens en ny personlighetsorientering finner sted. Besøksordningen kan i denne sammenheng tolkes som et forebyggende tiltak.

tillegg kan besøksordningen forstås rehabiliterende i forhold til Fengselslovens § 14,1:

"De innsatte skal behandles med fasthet og alvor, slik at deres muligheter for tilpasning til samfunnet søkes fremmet."

Denne tilpasningen kan bl.a. påvirkes gjennom besøksordningen. Det at mor og barn har mulighet for å møtes i fengsel, kan være et tiltak for at mor ivaretar sin omsorgsrolle etter soning.

Ut fra vår oppfatning er det imidlertid rimelig å anta at besøksordningen slik den virker i dag, med besøk en time en gang pr. uke, i liten grad fremmer fangens tilpasning til samfunnet. Dette fordi sannsynligheten for påvirkning og tilpasning må sees i forhold til både de kvalitative sidene ved besøkene, og hyppigheten av besøkene.

5.3 Arbeid/skole - besøksordning

Om arbeid heter det i fengselslovens § 17:

"De innsatte skal gis passende arbeid."

Idere i "Alminnelig strafferett" (Andenæs, 1974) forklares arbeidsplikten således:

Fangenes arbeid er et sentralt ledd i all moderne fangebehandling. For mange av fangene henger deres kriminalitet sammen med deres ustadighet og mangel på arbeidslyst. For deres framtidige tilpasning til samfunnet er det derfor vesentlig at de i fengslet vendes til regelmessig, ordentlig arbeid." (S. 369)

Deretter heter det at fangene har anledning til å oppfylle sin arbeidsplikt ved å delta i teoretisk og praktisk undervisning.

Derfor har mange fengsler ansatt lærere på heltid. Ut fra dette oppfatter vi arbeidsplikten som et tiltak i rehabiliteringstanken.

På en annen side er det samtidig relevant å spørre om "mangel på arbeidslyst", jfr. "Alminnelig strafferetts" begrunnelse for arbeidsplikten i fengslet, kjennetegner kriminelle?

For å belyse om kvinnelige kriminelle kjennetegnes av "mangel på arbeidslyst", vil vi referere fra professor Cecilie Høigaards undersøkelser "Kvinnelige lovbrøyttere" (i antologien "Kvinnens skyld", Høigaard, Snare, 1988) Hun framhever følgende:

"De tradisjonelle lovbrudd (simple- og grove tyverier, narkotikaovertrædelser) har altså utviklet seg til et kriminalitetsfenomen som i stor grad har basis i lønns-takere i arbeiderklassen."

Når det gjelder f.eks. narkotikaforbrytelser, er andelen av yrkesaktive kvinner økende. Videre oppsummerer hun sin under-søkelse med følgende tendenser for kvinnekriminalitet:

"Den nye bølgen består av to understrømninger. En strømning er de helt tradisjonelle lovbrudd (simpelt og grovt tyveri og narkotikalovbrudd). Rekrutteringsbasen er helt unge kvinner, de ugifte kvinner og kvinner som oppgir arbeid eller skole som hovedbeskjeftigelse. Den andre understrømmen i den nye bølgen består av nyere formues-forbrytelser: heleri, bedrageri og benyttelse av falsk dokument. Lovovertrederne er karakterisert av en plassering "midt på treet", mellom den tradisjonelle tyvs-kriminalitet og naskeri når det gjelder viktige bakgrunns-faktorer som alder og sivil status. Dette gjelder også innslaget av hjemmeværende. De nyere formuesforbrytelsene inneholder mange yrkesaktive. Det er atskillig flere funksjonærer her enn i de andre typiske kvinnelovbrudds-kategorier." (Sitatene er hentet fra Kvinnesoningsutvalgets rapport s. 78/79)

Slik vi tolker dette materialet, har mange kvinnelige lovbrøyttere tradisjonelt lønnsarbeid, og for dem kunne kanskje større grad av besøk/samvær med familie vært mer adekvat rehabilitering. For de kvinner som ønsker hyppigere besøk av barna sine, kan samværene øke deres egen opplevelse av å bety noe for andre, og derved være et ledd i å fremme ansvarliggjøring og senere tilpasning til samfunnet.

På den annen side er ofte unge kvinnelige lovovertredere uetablerte kvinner med narkotikaproblemer, og for disse kan nok "arbeidsplikten" virke rehabiliterende. Dersom disse kvinnene i tillegg er mødre, er det mulig at ytterligere samvær med barn vil virke positivt i forhold til både misbruker-problemer og ivaretagelse av omsorgsrollen for barnet, og derved gi en større grad av rehabilitering.

Dette forhold er nærmere belyst i en artikkel skrevet av sosionom Åse Martens "Fra drømmen om kjernefamilie til enslig mor tilværelse", Nordisk Sosialt arbeid, nr. 2, 1987 hvor det heter:

"Graviditet og senere omsorg for barnet motiverer kvinner i langt større grad til å velge bort rusmidler."

Kan omsorg for egne barn defineres under "arbeidsplikten" i fengsel? Ved å gjøre dette kunne f.eks. besøk av barn foregå en arbeidsdag i uken, og samværet mellom mor og barn kunne defineres som arbeid. (I Hinseberg Statsfengsel for kvinner i Frøvi, Sverige, hvor mødre kan sone med barna sine er ivaretagelsen av barna definert som arbeid.) Dette blant annet for å ansvarliggjøre mødre med barn, fordi "det er en svakhet ved all frihetsberøvelse at den ikke kaller på vilje og ansvarsfølelse hos fangen." (Andenæs, 1974)

Merknad

På bakgrunn av drøftelsene om besøksordningen som et ledd i rehabiliteringstanken, antar vi at dersom dette var det primære ved ordningen, ville den hatt et annet innhold og en annen form enn hva den eksisterende besøksordningen har i dag.

2.6. Besøksordningen - Almenprevensjon

Hva er almenprevensjon?

Almenprevensjon søkes først og fremst oppnådd gjennom avskrekking, moraldannning og vanedanning overfor andre enn den straffede. (Mathiesen, 1987) Det er først og fremst samfunnet utenfor fengslet som skal ta avstand fra lovbrudd på grunn av konsekvensene lovbrudd medfører (frihetsberøvelse).

I eldre tid tenkte man med almenpreventiv virkning mest på den avskrekkende virkning fullbyrdelsen av straffen hadde på tilskuerne. Henrettelser var offentlige skuespill. I nyere tid legger en imidlertid hovedvekten på selve straffetruselen. Betydningen av fullbyrdelsen er fra denne synsvinkel at den setter alvor bak straffebudet.

"Straffen måtte derfor fastsettes slik at tanken om strafferisikoen veide tyngre i den mulige gjerningsmannens overveielser enn tanken på det han ville oppnå ved en forbrytersk handling." (s. 85) "Det er umåtelig vanskelig å gjøre seg opp en bestemt mening om hvilken betydning den almenpreventive virkning av straffen har sammenlignet med andre faktorer av annen art - oppdragelse, religion og frykten for omgivelsenes dom". (Andenæs, 1974, s. 87)

Blant annet berører Thomas Mathiesen denne problematikken i boka "Kan fengsel forsvares?" (1987). Her understreker han at straffens almenpreventive virkning tas for gitt i vårt samfunn, og det medfører dermed at enten kriminaliteten stiger eller synker så er straffen almenpreventiv. Henholdsvis er reaksjonene ikke strenge nok, eller også virker de almenpreventivt.

Er besøksordningen et delaspekt ved almenprevensjonen ? Er det slik at besøksordningen også skal virke avskrekkende, moraldannende og vanedannende overfor borgerne ute i samfunnet?

Den eksisterende besøksordnings eventuelle almenpreventive virkning, kan forstås dithen at mødre unngår kriminelle handlinger fordi de "vet" at frihetsberøvelsen medfører tap av daglig omsorg for barn (avskrekking).

Et annet forhold som også er relevant å spørre om, er i hvilken grad mødre utenfor fengsel kjenner eksisterende besøksordning.

All sannsynlighet taler for at mødre som aldri har sonet fengselsstraff ikke har kunnskap om besøksordningen. I boka "Kan fengsel forsvares ?" diskuterer Thomas Mathiesen kommunikasjonen mellom lovgiver og lovbryter. Han påpeker at det kun er de dramatiske endringene i lovgivningen som når ut til folk. (Op.cit.)

"De små forskjeller, og rettsapparatets behandling av massekriminalitet, som utgjør den store grå hverdag av forsøk på almenpreventive budskap, når i meget liten grad ut." (s. 103)

Merknad til besøksordningen i forhold til straffeformål om rehabilitering og almenprevensjon

Besøksordningen og rehabiliteringsideologien er underlagt straffens hovedhensikt om å tilføre den kriminelle et tilsiktet onde. Selve besøksordningen kan oppleves mer som en konsekvens av straffens hensikt enn som forebyggende og rehabiliterende for den innsatte, altså som en straff i selve straffen.

På den annen side mener vi at det er et positivt og viktig tiltak i frihetsberøvelsen at innsatte har rett til å motta besøk i fengslet. Dette kan forstås som et humanistisk innslag. Slik vi tolker besøksordningen er den mer et delaspekt ved almenprevensjonen, enn et tiltak med rehabiliterende konsekvenser.

2.6.1. Besøksordningen - Gjengjeldelse

I forhold til straff som gjengjeldelse er formålet med straffen først og fremst å oppfylle rettferdighetens krav.

"Rettferdigheten må skje fyldest, skyld må sones."
(Andenæs, 1974)

Den moderne rettferdighetstenkningen har sine røtter tilbake til opplysningstiden. Den gang var det to krav som ble gjort gjeldende. Disse var at menneskelig atferd skulle reguleres så lite som mulig, samt at den reguleringen som eventuelt måtte skje skulle forhåndsspesifiseres. Denne straffereettslige tenkningen er blitt kalt "klassisismen". (Mathiesen, 1987) Grunnpoenget var blant annet at folk skulle straffes likt for samme forbrytelse. Professor Nils Christie (op.cit.) har presisert dette på følgende måte:

"For å sikre likhet, ble straffeutmålingen detaljert forhåndsforankret i gjerningens grovhet, ikke i gjerningsmannens stand eller dommerens skjønn." (s.47)

For å gi en ytterligere forståelse av innholdet i straffeformål om gjengjeldelse, viser vi til alminnelig strafferett (Andenæs, 1974) hvor det lyder:

"En konsekvent gjengjeldelsesteori gir ikke bare svar på spørsmålet om hvilke handlinger som bør være straffbare, men også på hvor stor straffen skal være. Forholdsmessighet mellom forbrytelse og straff blir det grunnleggende prinsipp. Tanken utformes på to dypt forskjellige måter. På et primitivt stadium er det forholdsmessighet mellom den ytre skadefølge og straffen en tenker på, slik som det er kommet til uttrykk i Moselovens "øye for øye, tann for tann" eller i norsk lovs "liv for liv". For en mer forfinet oppfatning er det imidlertid ikke det ytre og ofte tilfeldige resultat det kommer an på, det er den moralske skyld (vår understrekning) som skal sones. Straffen blir derved sett som et utslag av et mer omfattende moralsk prinsipp, som går ut på at enhver bør få den skjebne han fortjener. Den gode får anerkjennelse og lønn, den onde får fordømmelse og straff." (S. 75)

Vi har gjengitt den juridiske definisjonen av rettferdighet. For at denne skal oppfylles må altså den moralske skyld sones. ("Som du sår skal du høste", "øye for øye og tann for tann".) Slik vi oppfatter det, er frihetsberøvelsen og eksisterende besøksordning en konsekvens av denne rettferdighetstenkningen.

Videre forstås at når mødre har sonet sin dom, er gjelden til samfunnet tilbakebetalt. På den annen side vet vi at "gjeldsbyrden" fortsetter ute i samfunnet ved stigmatisering av kriminelle mødre. Anne Turid Apland uttrykker følgende i boka "Forbryteralbum" (Skjærbæk, Stabrun, 1988):

"Kvinnelige kriminelle mødre bryter både skrevne og uskrevne lover. Dermed utsettes de for samfunnets dobbelforakt. Verst er det når man ikke makter å være mor på en riktig og god måte. I samfunnets øyne er kvinnelige lov- brytere de dårligste av alle mødre." (s. 66)

Som tidligere nevnt, er formålet med gjengjeldelse å oppfylle rettferdighetens krav. Er det andre krav som må stilles for at rettferdighet skal oppfylles ?

Ordet rettferdighet er et verdiladet ord. I forhold til å forstå rettferdighet, synes det vanskelig å definere ordet. Dette fordi generelle definisjoner utelukker enkeltindividets særegenheter og ulikheter. Vi mener at rettferdighet må tenkes i forhold til samfunnet, mødrene og de barna som har mødre i fengsel. Et aspekt som det er tatt lite hensyn til i fængselsloven og reglementer er hvilke konsekvenser barnet utsettes for når omsorgspersonen fængsles. Hva er best for barnet, eller hva er minst skadelig for barnet ? Er det f.eks. rettferdig at barnet skal få ha så lite kontakt med sin mor ?

I forhold til at den innsatte er mor med foreldreansvar, oppfylles da rettferdighet ved eksisterende besøksordning ?

Forfatterne Høigaard & Snare (1988) skriver i boka "Kvinnens skyld" følgende:

"Det er nesten umulig med ord å beskrive de kvaler kvinner opplever og de lidelser som adskillelse fra barnene medfører. De fleste kvinner der har barn føler at det værste ved at komme i fængsel er adskillelsen fra barnene, savnet og erkendelsen at de har det dårlig. At være mor kan siges å være en tilleggsstraff når man sitter i fængsel." (s. 115)

Med utgangspunkt i dette mener vi at skal rettferdighet oppfylles, burde besøksordningen legges bedre til rette for mødre og barn som ønsker hyppigere kontakt. (Dette må lovfestes.)

Merknad

For mødre kan besøksmulighetene oppleves lite rettferdig. Dersom besøksordningen føles urettferdig, er dette en negativ faktor i forhold til straffeformålet om at fangen skal rehabiliteres under fængselsoppholdet.

Konklusjon

De ulike straffeformålene er underlagt straffens hovedhensikt om å tilføre den kriminelle et tilsiktet onde. Intensjonen er at fangen skal føle det som et onde. Innenfor denne rammen skal fangen ideelt sett rehabiliteres.

I forhold til dette påpeker professor Johs. Andenæs (Andenæs 1974) følgende:

"Det er selvfølgelig en viss motsetning mellom ønske om at frihetsstraffen skal virke avskrekkende, og ønske om å lette påkjønningen for den innsatte."

Ut fra den juridiske definisjonen av straff, er det etter vår oppfatning meget vanskelig å rehabilitere fangen under fengselsoppholdet, slik at senere tilpasning til samfunnet fremmes.

Videre er besøksordningen et tiltak for å lette påkjønning for de innsatte. Vi konkluderer med at til tross for dette, er besøksordningen i liten grad rehabiliterende.

KAPITTEL 3

OPPFØLGING AV PROSJEKTRAPPORT FRA 1984

"ALTERNATIV SONINGSFORM FOR MØDRE MED OMSORG FOR SMÅ BARN"

I vårt arbeid med å belyse besøksordningen for mor-barn ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt, fant vi at det ikke registreres hvem av anstaltens innsatte som er mødre og hvem av disse igjen som har foreldreansvar.

En prosjektgruppe ved Bærum sosialhøgskole (1984) hadde erfart det samme i forbindelse med sitt prosjektarbeid, "Alternativ soningsform for mødre med omsorg for små barn."

Da de skulle kartlegge hvor mange kvinner som hadde ansvar for barna under soningstiden, barnas alder og hvor de var plassert, viste det seg vanskelig å skaffe relevante opplysninger om dette. Verken kriminalstatistikker, Fengselsstyret, fengsler eller politikamre hadde register over hvem av de innsatte kvinnene i norske fengsler som var mødre.

Prosjektgruppe 1984 så det derfor som et delmål å få med tillegsspørsmål på skjema for personaliaopplysninger, slik at det for framtiden ville inneholde opplysninger om hvilke innsatte som hadde omsorg for barn, og hvor disse var plassert i mors soningstid.

I den anledning henvendte de seg til forsker og direktør Kåre Bødal i Fengselsstyret. Han var interessert i å fremme forslaget. Slik stod saken ved prosjektavslutning for 1984-gruppa.

Vår prosjektgruppe ønsket å følge opp delmålet til 1984-gruppa, og vi henvendte oss muntlig til Kåre Bødal. Han bekreftet at det fremdeles ikke registreres hvem av de innsatte kvinnene i norske fengsler som er mødre, og han beklaget at det ikke var gjort noe i forhold til henvendelsen fra 1984. Vi ble bedt om å henvende oss til forsker Yngve Hammerlin i Justisdepartementet.

I brev til ham ber vi om at han ser på forholdet, og informerer oss om en slik registrering er praktisk gjennomførbar. (Se vedlegg 1)

I tillegg skrev vi til Fengselsstyret, innholdsavdelingen, ved avdelingsdirektøren vedrørende samme forespørsel. (Se vedlegg 2)

Svar fra forsker Yngve Hammerlin understreker viktigheten og nødvendigheten av å registrere person-data av denne karakter. (Se vedlegg 3). Muntlig har han formidlet oss at han vil tro slik registrering skulle kunne la seg gjennomføre.

revet til Fengselsstyret ble avsendt såpass sent i prosjektarbeidet at de dessverre ikke rakk å svare oss før prosjektavslutning. Vi har imidlertid hatt telefonkontakt med dem, og det blir opplyst at de skal se på saken med det aller første. Fengselsstyret vil deretter informere oss om utfallet.

Kvinnesoningsutvalget konkluderer i sin innstilling med at det er uvisst hvor mange barn som blir berørt av mors arrestasjon/engsling. Undersøkelser utvalget har gjort, tyder imidlertid på at antallet barn er såpass stort at rutiner og regler i forbindelse med slik registrering må gjennomgås. (Kvinnesoningsutvalget, 1989).

Ifølge påtaleinstruksens § 12, skal politiet utarbeide en personaliarapport ved arrestasjonen. I denne framgår det hvorvidt den innsatte har forsørgeransvar. Imidlertid gis det ingen informasjon om foreldreansvar. (Op.cit).

Fengselslovens § 15 lyder:

For innsatte som skal være undergitt frihetsberøvelse i lengre tid, skal det snarest mulig etter innsettelsen foretas en personundersøkelse etter nærmere regler som gis for dette."

Denne paragrafs lovforarbeider heter det:

Den klassifisering som komiteen har foreslått forutsetter at det blir skaffet til veie utførlige opplysninger om domfeltes personlige og sosial forhold."

Dette innebærer at det formelt er grunnlag for en slik registrering.

Oppsummerende kommentar

Angående registrering er etter prosjektgruppas syn generelt viktig å påpeke et viktig forhold ved en kvinnelig domfældet. I boka "Kvinnens skyld" (Høigaard, Snare 1983) fremhever det at et kjennetegn ved kvinnelige innsatte nettopp er at de er mødre.

Denne rollen er en vesentlig og spesiell del av en kvinnes liv og det bør tas særlige hensyn til, slik at hun kan opprettholde kontakten med barnet, selv om hun er fysisk skilt fra å ivareta den daglige omsorgen.

KAPITTEL 4

BESØKSORDNINGEN VED BREDTVEIT FENGSEL OG SIKRINGSANSTALT - DE ULIKE LOVER/ REGLER SOM GJELDER FOR ORDNINGEN - INNSATTES OG ANSATTES SYN PÅ BESØKSORDNINGENS FUNKSJON

4.1. Innledning

Innledningsvis bemerkes at vi ser på samværsmulighet for mor-barn i mors soningstid i forhold til besøk i fengslet. Andre muligheter for fellesskap, som for eksempel framstillinger/ permisjoner, omtales ikke i rapporten. Videre presiseres det at prosjektgruppa er oppmerksom på viktigheten av hensynet til barnet og dets beste, men at vi i hovedsak har valgt å belyse besøksordningen ut fra de innsatte mødrenes synsvinkel.

For å belyse besøksordningen mor-barn ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt, har prosjektgruppa valgt å se på ulike lover/ regler ordningen berøres av. Videre er det gjort intervju med ansatte: Sosialkonsulenten, helsepersonell og betjenter, samt seks mødre som soner ved anstalten. (Se vedlegg 4 A, B, C, D).

På intervjuetidspunktet, ultimo november, primo desember 1989 var det i alt 35 kvinner innsatt på Bredtveit. Gjennomsnittsalderen for disse var 25-30 år. Intervjuobjektene gjennomsnittsalder var 30,5 år.

Sosialkonsulenten ved Bredtveit har vært behjelpelig med å formidle kontakt med de innsatte. Hun distribuerte brev til de kvinnene hun visste var mødre. (Se vedlegg 5).

I brevet presenterte vi prosjektet vårt, og vi opplyste at vi ønsket å komme i kontakt med kvinner som hadde født barn. Samtidig begrunnet vi objektvalget med at prosjektets hovedmål var å belyse eksisterende besøksordning mor-barn ved anstalten. Av brevet framgår det at vi ønsket å få vite hvordan kvinnen opplever sin hverdag i fengslet, dette som et ledd i et kvalitativt intervju. Framkomne opplysninger her vil imidlertid ikke referes i rapporten, da den er begrenset til kun å omhandle besøksordningen mor-barn.

2. Metodevalg og begrunnelse for valget

De ulike besøksreglementer gir i seg selv kun objektiv informasjon om forordningene. En viktig målsetting med intervjuene var å få fram individuelle aspekter ved besøksordningens funksjon. Prosjektgruppa mener det er viktig at de kvinnene som soner, skal få anledning til å uttrykke sin opplevelse av den. Det er disse kvinnene som i første rekke berøres av bestemmelsene. I tillegg har vi funnet det hensiktsmessig at også de ansatte, som skal håndheve forordningene får uttale seg. Vi viser i denne forbindelse til den tyske sosiologen Jürgen Habermas' teori om "kommunikativ rasjonalitet", hvor det heter at mennesker skal argumentere for sine standpunkter med vekt på egen sannhet, relevans og oppriktighet.

For å nå nevnte målsetting valgte vi kvalitative intervju. Metoden beskrives i boka "Kvinnens skyld" som viktig for å få en dypere inn i respondentens egen-opplevelse. (Høigaard, Snare 1983)

Kvinnens egen opplevelse av fenomener som voldtekt, kvinnemishandling og prostitusjon har vært det viktigste korrektivet til minimaliseringen av lidelsen og undertrykkningen som lå i tidligere forskning. Dette er ytterligere en grunn til at kvalitative metoder er viktige i forskning om undertrykte grupper. Vi kan vanskelig tenke oss opplevelse fanget bedre enn ved bruk kvalitative metoder." (S. 17)

Følgende Thomas Mathiesen, er innsatte en undertrykt gruppe. Han nevner at de innsatte har liten selvstendighet/ forhandlingsposisjon, og derfor opplever svakhet i forhold til det å sone i en fengselsanstalt. I tillegg nevner Mathiesen følelser som nedverdiggelse og usikkerhet i rollen som innsatt. (Mathiesen, 1987).

Viktigheten av kvalitativ intervjuemethode underbygges også i Astrid Halsås artikkel i "Maktens Ansikt" (Andenæs, Johansen, Mathiesen, 1981), hvor hun siterer Erlaug Leira. I sitatet beskrives nevnte metode som "nær tilnæringsmåter". Det vil si en sosialantropologisk tilnærming, hvor læring blant annet skjer gjennom deltakelse, observasjoner og diskusjoner og hvor det vektlegges viktigheten å forstå eksempelvis intervjuobjektets premisser for handling. Videre står det:

Når en vil studere gjemte, glemte, skjulte, ignorerte, lite synlige sider ved samfunnet, er det "nær tilnæringsmåter som egner seg best." (S. 208)

Metoden beskrives også innen sosiologien som fenomenologisk, det vil si læren om det som viser seg for subjektet. Mennesket er subjekt med bevissthet og tanker omkring en konkret virkelighetsopplevelse. (Yngve Hammerlin)

En annen viktig årsak til metodevalget, var å få fram et endringsperspektiv relatert først og fremst til de innsattes behov.

.3. Lover og regler for besøksordningen

engselsloven og fengselsreglementet gjelder for norske engsler generelt. Ingen av dem inneholder særordninger for esøk av barn, utover fengselsreglementets § 64.1 rundskriv Fst 14/89) hvor det står:

...Besøk av barn i alderen 3-14 år bør bare tillates når det kan gjennomføres på en skånsom måte for barnet."

engselslovens § 23 sier:

De innsatte skal etter nærmere regler få motta besøk av sine nærmeste og andre personer som det har betydning for dem å ha forbindelse med."

oven sier videre at ved besøk av andre enn

.... dem som gjør tjeneste ved anstalten, eller som i offentlig interesse har fått adgang til anstalten, i alminnelighet skal foregå i overvær av en tjenestemann ved anstalten."

ed benevnelsen "I overvær av tjenestemann ved anstalten", orstår vi kontrollert besøk som beskrives nærmere i engselsreglementets § 64.4 (Op.cit.) hvor det står:

Besøk skal som hovedregel skje under kontroll. Kontrollen kan ha form av tilsyn, overhøring av samtalen, eller bruk av glassvegg. Det skal velges så lempelige kontrolltiltak som mulig. Kontroll kan helt unnlates dersom det anses ubetenkelig".

Besøk kan nektes når det er grunn til å tro at iverksettelse av kontrolltiltak ikke vil være tilstrekkelig til å forhindre ureglementert adferd i forbindelse med besøket. Besøk av narkotikadømte er normalt ikke tillatt ...."

engselsreglementets § 64.1. lyder:

De innsatte skal etter reglene nedenfor få motta besøk av sine nærmeste og andre som det har betydning for dem å ha forbindelse med.

Besøk skal fortrinnsvis finne sted på bestemte dager og i fritiden. Det enkelte besøk kan vare inntil en time, unntaksvis lenger. Såvidt mulig skal den innsatte innvilges minst ett besøk hver uke. Besøket skal som regel foregå i særskilt besøksrom."

Direktøren ved de respektive anstalter treffer ellers nærmere bestemmelser om besøk ut fra forholdene ved anstalten. Besøk av barn i alderen 3 - 14 år bør bare tillates når det kan gjennomføres på en skånsom måte for barnet. (Fengselsreglementets § 64.1, rundskriv Fst 14/89).

4.4. Merknad til fengselsreglementets § 64.4. (kontroll) og fengselsreglementets § 64.1. (Besøks- / Spesielle hensyn til barn som kommer på besøk)

En førstebetjent ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt opplyser at i utgangspunktet skal det være besøkskontroll rent generelt, men at dette vurderes i hvert enkelt tilfelle. Når det gjelder besøk av barn spesielt, tas det særlige hensyn til barnet (barna). Besøk av narkotikadømte tillates normalt ikke, men også her vises det i enkelte tilfeller lempelighet. Dette dersom barnet ledsages av en som tidligere er straffet for forseelse i forbindelse med narkotika, slik at besøket skal kunne gjennomføres.

Forøvrig tillegges at alle besøk må forhåndsbestilles gjennom førstebetjent kontoret, og at de besøkende forhåndsklareres. Det vil si at det undersøkes om den/ de besøkende står i strafferegisteret.

De innsatte vi snakket med hadde ulike opplysninger/ erfaringer med hensyn til kontrollert besøk. Det ble hevdet at det er kun når barnet ledsages av en representant fra barnevernet at besøk ikke er kontrollerte. En mor mente at første besøk av barnet alltid er kontrollert, siden ikke. En annen av de vi intervjuet oppfattet "kontrollerte besøk" dithen at fysisk kontakt med barnet ikke var tillatt. Informasjon fra en betjent klargjorde at hun hadde anledning til slik kontakt med barnet sitt.

Vanlig besøksrutine ved Bredtveit er at innsatte får motta besøk en time en gang pr. uke.

Sosialkonsulenten opplyser at besøk av barn i størst mulig utstrekning forsøkes lagt utenom vanlig besøks- / tid, og at det vises fleksibilitet i forhold til besøkenes varighet. Spesielt nevner hun at dersom de besøkende kommer langveis fra, gis det anledning for den innsatte til å motta besøk flere dager i strekk.

Med hensyn til reglementets bestemmelse om at besøk fortrinnsvis skal foregå i fritiden gjøres det også unntak her. Mandag, onsdag, fredag og lørdag er det anledning for de innsatte til å ta imot besøk i arbeidstiden, mellom kl. 09.00 og kl. 11.00.

Når det gjelder punktet "... på en skånsom måte for barnet", forstår vi av framkomne opplysninger under samtaler med betjenter, at det ikke er utarbeidet spesielle instruksjoner her. Blant annet spurte vi om uniformsbruk i forbindelse med besøk av barn. Her er det ingen formelle regler, dette varierer fra betjent til betjent.

1.5. Fysiske besøksforhold

Kvinnesoningsutvalget hevder i sin innstilling at besøksforholdene i norske fengselsanstalter generelt sett er kritikkverdige, både hva gjelder besøkskvantitet og fysiske forhold med "små" og "lite innbydende" besøksrom. Når det gjelder besøk av barn, nevner utvalget Bredtveit spesielt som inntaksvis har latt mødrene få benytte uteområde og gymsal ved besøk av barn. Erfaring viser at disse ordningene har vært gunstige. (Kvinnesoningsutvalget, 1989)

Besøksavdelingen ved Bredtveit består av to besøksrom hver på 6,75 kvadratmeter, samt en forgang. Bare ett av rommene har vindu ut, mens begge har vindu mot forgangen hvor betjenten sitter når besøkene er kontrollerte. Begge forgangsvinduene har rullgardin på utsiden med enveis-sikt inn i besøksrommene.

I det ene rommet er det sofa, bord, stol og vask. Her er det også gardiner på innsiden av vinduet mot forgangen som kan trekkes for når tillatelse til det gis, slik at man kan være skjermet mot innsyn. Det andre rommet har bord og tre stoler. Begge rom er det bilder på veggene og blomster.

1.6. Kommentarer fra ansatte til de fysiske besøksforholdene

Tilbakemelding fra et samlet personalmøte 17. januar i år, inkluderer med at de fysiske besøksforholdene er tilfredsstillende med "pene", "nyoppussede" besøksrom. Det tillegges midlertid at når det kommer barn på besøk, "savnes et mer gunstige sted".

Personen vi snakket med nevnte også at det i enkelte tilfeller har gitt anledning til bruk av gymsal i forbindelse med morgenbesøk, og at dette var en positiv ordning.

Ved intervju med andre ansatte ble det hevdet at ved Bredtveit "er det ikke lagt opp til å ta imot besøk av barn, og forholdene er veldig dårlige". Også her framkom bruken av gymsal som et gunstige alternativ.

4.7. Kommentarer fra innsatte til de fysiske besøksforholdene

Av de innsatte beskrives de fysiske besøksforholdene blant annet som "dårlige", "elendige", "triste". En av mødrene forteller at barnet hennes beskrev besøksrommet som "gammelt og stygt". En annen av de intervjuede mener at besøksrommene er for små, og at de kunne vært gjort mer "hjemmekoselige". En mor syntes at besøksrommene burde pusses opp, og det hevdes også at rommene bør endres slik at de bedre kan tilpasses barnas behov. Flere påpeker at det ikke finnes leker for barna.

Vedrørende uttalelser fra kvinnesoningsutvalget og ansatte ved Bredtveit om bruk av gymsal som et gunstig alternativ ved mor-barn besøk, kommer det fram under samtalen med mødrene at ingen av dem var gitt et slikt tilbud. Faktisk var det kun ett av intervjuobjektene våre som kjente til muligheten, verken hun eller de øvrige fem vi snakket med hadde blitt tilbudt denne muligheten.

Merknad til fysiske besøksforhold

Under besøkstiden skal/ må mor og barn oppholde seg i et rom på drøye 5 kvadratmeter. Dette oppleves, slik vi forstår det, vanskelig, særlig for de mødrene som har små barn.

I forhold til dette uttaler da også kvinnesoningsutvalget at kritikken mot besøkslokalene blir forsterket dersom man ser det ut fra barns behov. Små barns kontakt med voksne skjer blant annet via lek. (Kvinnesoningsutvalget, 1989) I forhold til eksisterende besøksrom ved Bredtveit begrenses en slik kontakt i utgangspunktet.

4.8. Besøkskvantitet

Når det gjelder besøkskvantitet, uttrykker mødrene at ordningen ikke er tilfredsstillende. Selv om det i enkelte tilfeller er tillatt utvidet besøkstid, hevdes det at kontakten med barn blir for sjelden og for liten.

Et par av mødrene ytrer også ønske om at besøk legges til helgene. Ut over besøkstid lørdag mellom kl. 09.00 og kl. 11.00 er det kun de kvinnene som soner ved kontraktavdelingen ved Bredtveit som får motta besøk lørdag og søndag, da etter kl. 15.00.

Fra betjenter vi har snakket med, hevdes det at det er ingen umulighet å få øket besøkskvantiteten bare mødrene selv "tar initiativ", "står på".

Samtlige av de innsatte vi hadde samtaler med, var entydige i beskrivelsen av informasjon om besøksordningen mor-barn som mangelfull.

Det bemerkes at det framkommer under intervjuene både med mødrene og de ansatte, at i de tilfeller mødrene har permisjoner/ framstillingstillatelser velger de å møte barna sine utenfor fengslet.

4.9. Utenlandske mødres mulighet for kontakt med barnet (barna) mens de soner ved Bredtveit

Når det gjelder utenlandske mødre som soner i norske fengselsanstalter, påpeker Kvinnesoningsutvalget i sin innstilling at denne gruppa har tilleggsproblemer i forhold til norske mødre som soner. (Kvinnesoningsutvalget, 1989).

"Distansen til hjemstedet, og derved til barna føles ofte sterkere for disse kvinnene på grunn av den språklige og kulturelle isolasjon, usissheten og mulig mangel på et omsorgstilbud for barna". (S. 590)

Med "utenlandske mødre" forstår vi her kvinner som vanligvis ikke har noen tilknytning til Norge, og som har barn/ familie i sitt hjemland.

En utenlandsk enslig mor vi snakket med sa at hun hadde sittet i norsk fengsel i ca. et halvt år før hun klarte å ta rede på hvor barnet hennes befant seg. Hun fortalt oss hvor "grusom" denne tiden i usisshet har vært. "Jeg har grått hver dag".

Kvinnen hevder at hun er helt hjelpeløs i forhold til det å etablere en god omsorgssituasjon for barnet mens hun soner. Det opplyses at barnefar og øvrig familie er uaktuelle som omsorgspersoner for barnet. I følge denne kvinnen er det ikke gjort noe for å avhjelpe den vanskelige mor-barn situasjonen, verken fra fengslets eller andre myndigheters side.

De utenlandske mødrene som ikke har barna sine her, har i liten grad anledning til samvær i soningstiden. Dette skyldes i første rekke geografisk avstand med påfølgende dyr reise for barna om de skulle komme til Norge for å besøke mor.

Eneste mulighet disse kvinnene har for kontakt med barna sine er da pr. telefon. Ved Bredtveit kan de innsatte benytte telefon 20 minutter en gang pr. uke. Kostnader forbundet med samtalene må de dekke selv. De som soner ved anstalten kan maksimalt tjene kr. 196.- pr. uke, og det er vel således naturlig å tro at økonomi vil begrense den telefoniske kontaktmuligheten.

4.10 Den emosjonelle siden ved besøk mor-barn

Mødrene selv beskriver det emosjonelle aspektet blant annet slik: Før besøk føler de en veldig glede over å skulle se igjen barna sine.

Når besøket er over, er enkelte lei seg og gråter. Flere mødre sier de velger å isolere seg. En sier det er "vondt å forlate barna". En opplevelse mødre beskriver som ekstra vanskelig, er når barna gråter ved adskillelsen fra mor. En beskriver at hun har en "tung" følelse når barnet går.

Flere nevner at de etter besøket savner noen å snakke med om de triste følelsene som da kommer, og at de synes de har fått veldig dårlig støtte fra de ansatte til å bearbeide disse følelsene.

Ansatte vi intervjuet uttaler på sin side at de mener besøk av barn har emosjonelle virkninger på mødre. Før besøket er flere av mødre, etter deres oppfatning, "spente" og "oppbrakte". Etterpå kommer "depresjonen" og "tristheten".

Ingen av disse nevner at det gjøres noe spesielt i forhold til mødrenes vansker etter besøk av barn.

Oppsummering av intervjusekvensen

Vi ser at innsatte/ ansatte har ulik opplevelse av besøksordningen og dens funksjon. Årsakene til dette kan være ulike. Når det gjelder fysiske besøksforhold, ser vi av uttalelser fra både innsatte og ansatte at besøksforholdene ikke er tilrettelagt for å ta imot besøk av barn. Dette underbygges også av Kvinnesoningsutvalget i deres innstilling.

Når det gjelder informasjon om besøksordningen mor-barn, finnes det ingen lovforankret informasjonsplikt om dette fra le ansattes side. Det eksisterer heller ingen skriftlig prosjyre om ordningen. Mottatte opplysninger her vil variere, avhengig av informator og mottaker.

En viktig faktor som kommer inn i forklaringsperspektivet er de innsattes og de ansattes ulike virkelighetsoppfatninger. Den ene parten er den som opplever ordningen. Den andre parten håndhever den via bestemmelser tatt av en tredje part som ofte ikke har noen reell virkelighetserfaring på dette området, men som står utenfor og tror hva som er best/ mest ensiktsmessig. Sannhetsgehalten i de ulike parters uttalelser vil være subjektiv ut fra mottakergruppens holdninger og normer til behandling av avvikere.

ansett forklaringer - de innsatte vi snakket med følte uten tntak behov for ytterligere og mer presis informasjon om besøksordningen mor-barn. Dette tydeliggjøres gjennom samtaler både med dem og med de ansatte. Flere mødre fratas potensielle muligheter for hyppigere samvær med barna sine. fr. uttalelser fra innsatte og ansatte om henholdsvis angående informasjon om besøksmuligheter og mulighet for økt besøkskvantitet dersom kvinnen selv tar initiativ.

vor stort antall mødre som mister økt samværsmulighet med barn på grunn av for dårlig informasjon, vet vi ikke. Dette vil bli mørketall så lenge det ikke registreres hvor mange av de innsatte kvinnene som er mødre, noe som igjen medfører en synliggjøring av en vanskelig og spesiell mor-barn situasjon.

KAPITTEL 5

SKADEVIRKNINGER VED ADSKILLELSE MOR-BARN

Når en mor har begått et lovbrudd og må institusjonaliseres som et ledd i en straffeprosess, må hun, slik forholdene er i Norge i dag, skilles fra barnet (barna) en tilmålt tid.

Den fysiske tilknytningen mor-barn brytes og partene må lære seg å leve uten den andres nærhet i en periode. Selv om adskillelsen ikke er av varig karakter, er den forbundet med krise i tillegg til at den truer både følelsesmessige bånd og tilvendte sosiale forhold. (Davidsen-Nielsen, Leick, 1989)

Psykologiske faktorer som vil være avgjørende for påkjenningsgrad og eventuelle konsekvenser, er eksempelvis grad av utviklet ego-modenhet og basal tillit. Dette er ferdigheter som tilegnes gjennom samhörighet og trygghet i nettverksrelasjoner. Videre influerer organisering av psykisk forsvar og kvalitet i mor-barn forholdet. (Edvardson, 1987)

I boka "Barn i sorg barn i krise," (Edvardson, 1987), er faktorene kun relatert til barnet. Etter vårt syn vil det være naturlig å trekke dem inn også i forhold til voksenalder. Den voksnes reaksjon og mestring av et relasjonsbrudd vil, i likhet med barnet, avhenge av positiv utviklet selvstendighet og tillit.

Det finnes ulike vitenskapelige teorier om betydningen av mor-barn forholdet, og skadevirkninger en adskillelse kan medføre. I litteraturen konsentrerer man seg i stor grad om konsekvenser adskillelsen har for barnet. Tilknytningsbruddet berører imidlertid begge, og vi finner det derfor viktig å trekke paralleller til mor når ulike forståelsesmodeller belyses.

Biologisk inspirert psykologi tar utgangspunkt i at mor-barn bindingen er unik og grunnleggende for barnets positive utvikling. (Kvinnesoningsutvalget, 1989) Symbiosen varer fra fødsel til barnet er 3 1/2 - 4 år om man følger psykiater Mahler. Hun hevder at barns toleransegrense for adskillelse er lav inntil 3 års alder. (Lindén, 1982). Brytes symbiosen ved langvarig/ vedvarende adskillelse kan dette medføre betydelige psykiske problemer hos barnet. (Kvinnesoningsutvalget 1989)

ette kan tolkes dithen at mor så og si er eneansvarlig for barnets (barnas) utvikling fra fødsel og inntil det (de) er 1/2 - 4 år. Skjer adskillelsen i denne perioden, vil det ut fra forståelsesmodeller av denne art, være sannsynlig at mors anskeligheter i bruddprosessen maksimeres. Det er hun som via en handling er den direkte årsak til adskillelsen og symbiosebruddet. Dermed vil hun også ut fra en slik teori kunne rekkes til ansvar for eventuelle psykiske problemer barnet (barna) vil få.

r. i dag er det ikke bevist at relasjonen til biologisk mor i barnets spedbarnsalder er den viktigste betingelse for en god utvikling. Tvert i mot er det hevdet at barnet kan føle seg ikke bundet til en annen omsorgsperson. Fundamentet vil være stabilitet i det/ de forhold som etableres. (Kvinnesoningsutvalget, 1989)

osialpsykologiske, sosialpedagogiske og sosiologiske teorier rekker dette videre og mener at personlig utvikling skjer i et større mangfold. Barnets utvikling influeres av det primære og sekundære sosiale nettverket og av samfunnet. (Op.cit.)

or blir ut fra dette ikke "et absolutt" for barnets utvikling. Andre personer er også kompetente til omsorgstøvelse. Vissheten om dette vil kunne lette stresset for mor den tiden hun og barnet må være borte fra hverandre.

om straffedømt vil mor møte negative holdninger i samfunnet. Ovbrudd forbindes med avvik og ofte gjøres handlingen identisk med personligheten. Hun risikerer da å få innnskrenket sitt mangfold av samfunnsroller og samfunnsfunksjoner til bare rollen "avviker". (Yngve Hammerlin, 1990)

egative reaksjoner mot mor kan medføre at hun motarbeides og utstøtes, noe som vil svekke hennes sosiale posisjon. På sikt vil dette hindre interaksjon og integrering i nærmiljøet og i samfunnet som helhet. (Kvinnesoningsutvalget, 1989)

tigmaprosesser som dette har ringvirkninger til familie, og templing og utstøting vil da også berøre barnet (barna). (Op.cit.)

ansett forståelsesmodell vil en adskillelse oftest medfører en krise hvor verken mor eller barn unngår emosjonelle belastninger.

Et relasjonsbrudd forårsaket av mors soning er en prosess som kan sees i tre faser:

FASE 1:

Mors arrestasjon som representerer adskillelensesøyeblikket.

FASE 2:

Soningstiden som utgjør adskillelisesperioden.

FASE 3:

Løslatelsen hvor gjenforening skal skje.

Sidestilles adskillelsen med en krise, vil fase en og to dekke henholdsvis sjokkfasen og reaksjons-/ bearbeidingsfasen. Det vil her være viktig at både mor og barn vises ekstra omsorg. Samtidig må omgivelsene akseptere ulike følelser og reaksjoner som vil komme. Disse faktorene er vesentlig både for at adskillelsen ikke skal utsettes for ekstrabelastning, og for at en adekvat kriseløsning skal kunne finne sted. (Ekselius, Notonio, Øberg, 1979).

Fase tre kan jamføres med nyorienteringsfasen. Gjenforeningen vil avhenge av om mors og barnets (barnas) behovspotensial er dekket i de to foregående faser. Har så skjedd, skulle det være et godt utgangspunkt for å gjenoppta mor-barn relasjonen. (Op.cit.)

APITTEL 6

1. Innledning

prosjektgruppas problemstilling er:

Kan besøksordningen ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt endres, slik at innsatte mødre med foreldreansvar får bedre mulighet til kontakt med barna sine ?"

Innsamlet materiale fra Bredtveit fengsel og sikringsanstalt tydeliggjør at besøksordningen mor-barn ved anstalten ikke er tilfredsstillende ut fra mødrenes synspunkt. Noen ansatte mente også at ordningen kunne gjøres bedre.

I denne delen av rapporten vil vi komme med forslag til endring først når det gjelder føring av statistikk over mødre og sønner, dernest når det gjelder besøksordningen mor-barn.

2. Statistikk over mødre som sønner i norske fengsler

I vårt arbeid med å belyse besøksordningen mor-barn ved Bredtveit, fant vi at det ikke registreres hvem av anstaltens innsatte som er mødre, og hvem av disse igjen som har foreldreansvar. For å klargjøre om en slik registrering er praktisk gjennomførbar, henvendte vi oss til forsker Yngve Hammerlin i Justisdepartementet, (Se vedlegg 1) og Fængselsstyret, Innholdsavdelingen, v/ avdelingsdirektøren. (Se vedlegg 2).

I sitt svar til prosjektgruppa sier Hammerlin at manglende kjennskap til innsattes materielle og sosiale behov, svekker muligheten for å kunne ivareta både mødrenes og barnas interesser og behov. Videre understreker han blant annet:

.. det er helt nødvendig å få rutiner som sikrer slike data, da en enda bedre praksis med mål om bl.a. en bedre og mer oppbyggende besøksordning forutsetter at man kjenner til de materielle og sosiale behovene". (Se vedlegg 3)

Dette er i tråd med fængselslovens § 15 som sier:

Etter nærmere regler skal det snarest mulig etter innsettelsen foretas en undersøkelse av den innsattes personlige og sosiale forhold".

Et mor-barn forhold er etter prosjektgruppas forståelse en vesentlig del av en kvinnes personlige og sosiale forhold. Vi mener derfor at det bør føres statistikk over hvem av de innsatte kvinnene i norske fengsler som er mødre, hvem av dem som har foreldreansvar, antall barn, alder på barna og hvem som tar hånd om barna under mors soning.

Statistikken er også viktig i forhold til kriminalpolitiske tiltak som må iverksettes for å ivareta mor-barn forholdet. Et eksempel er at de bevilgende myndigheter tar hensyn til antall mødre som soner ved budsjettoppsett.

6.3. Særregel for besøksordning mor-barn

Fengselslovens § 23 sier:

"De innsatte skal etter nærmere regler få motta besøk av sine nærmeste .."

Denne ordningen kan imidlertid frafalles dersom den innsatte ikke overholder reglene som er fastsatt ved anstalten, jfr. fengselslovens § 26 hvor det står:

"Når en innsatt under oppholdet i anstalten gjør seg skyldig i brudd på orden og disiplin, skal ulike refselsler iverksettes".

Etter vår mening bør det finnes en særregel for mødre som soner. Denne må utformes slik at mødre ikke fratras retten til besøk av egne barn ved refselse.

Vi viser her til barnelovens § 44 som sier:

"Barnet har rett til samvær med begge foreldre jamvel om dei lever kvar for seg ...".

Vi mener at dette også bør gjelde når mor sitter i fengsel. Det er viktig å huske at barn har rett til regelmessig kontakt med sine foreldre. Således er det nødvendig å være bevisst at det ikke er barnet som skal ha straff når mor har begått et lovbrudd.

6.4. Endringsperspektiv i forhold til besøkskvantitet

De innsatte mødre vi snakket med på Bredtveit, uttalte entydig misnøye med hensyn til hvor lenge/ hvor ofte de fikk ha barna på besøk.

De ansatte vi intervjuet derimot, mente at besøksfrekvensen var tilfredsstillende.

er tanke er at lengde og hyppighet når det gjelder mor-barn
besøk, bør vurderes individuelt og etter både mors og barnets
(barnas) behov.

id tanke på løslatelse, er det av stor betydning at mor-barn
kontakten opprettholdes i den tiden mor soner. Noe som også
i tråd med rehabiliteringstanken i fengselslovens § 14 som
er:

ve innsatte skal behandles slik at deres mulighet for
tilpasning søkes fremmet. Skadelige virkninger av
frihetsberøvelsen skal såvidt mulig forebygges eller bøtes
å".

5. Telefonkontakt mor-barn

id Bredtveit har hver av de innsatte mulighet til å benytte
telefonen 20 minutter pr. uke.

osjektgruppa er oppmerksom på at det har skjedd
innsamminger i forhold til telefonbruk som en reaksjon på
innsattes misbruk av telefon i forbindelse med narkotika-
ndel. Til tross for dette mener vi at det ville være
nstig om mødre ble gitt adgang til en mer fleksibel
telefonordning i den hensikt å holde mor-barn kontakten, ikke
nst når det gjelder mødre som på grunn av geografisk avstand
ke har anledning til å motta besøk av barna sine.

viser her til Hinseberg Statsfengsel som vi besøkte som et
id i prosjektarbeidet. Her har anstaltens innsatte
egrenset tilgang til telefon i fritiden. Ordningen er slik
hver innsatt har innkodet fire telefonnummer. Disse kan
dres etter behov. Betingelsen for denne endringen er kun en
rhåndsgodkjenning fra fengselsledelsen.

ordning vi kunne tenke oss var at mødre ved Bredtveit fikk
tilgang til telefonbruk. Samtidig mener vi at barna også
få en bedre mulighet til å ringe mor. Et tiltak kan være
egen "barnetelefon". Det vil si et eget nummer barna kan
ringe når de vil snakke med mor.

telefonering må betales av de innsatte selv, og med
gangspunkt i at fanger maksimalt kan tjene kr. 196.- pr. uke
soningstiden, vil en slik kontakt begrense seg selv av
økonomiske årsaker. Får mødrene derimot adgang til å ringe
barna uten omkostninger, ville ikke økonomi sette stopper for
telefonkontakt mellom mor og barn.

6.6. Introduksjonsavdeling

De innsatte mødrene vi snakket med følte uten unntak behov for ytterligere/ mer presis informasjon om besøksordningen ved Bredtveit.

Ved soningsstart på Bredtveit kunne det muligens være hensiktsmessig at innsatte får tilbringe en tid i en introduksjonsavdeling i likhet med den praksis som er ved Hinseberg Statsfengsel i Sverige. Fra innkomstdato og opptil et par uker oppholder den innsatte seg ved Introduksjonsavdelingen. Her får vedkommende informasjon om regler som gjelder for anstalten, kjennskap til anstaltens struktur og rutiner. Opplysningene gis til hver enkelt både muntlig og skriftlig. Alle innsatte får en informasjonsbrosjyre med relevant informasjon. Brosjyren forfattes på flere språk.

I en slik informasjonsperiode anser vi det som spesielt viktig at mødrene gjøres kjent med besøksordningen mor-barn.

Vi antar at en slik ordning vil medføre at innsatte bedre kan ivareta egne rettigheter og plikter. Dette som et ledd i en sosialpedagogisk opplæring hvor de innsatte blant annet skal lære å ta ansvar for egen læring og utvikling.

6.7. Besøktiden mor-barn, kan den inngå som et ledd i mors arbeidsplikt i den tiden hun soner ?

I fengselslovens § 17 står det følgende vedrørende innsatte og arbeid:

"De innsatte skal gis passende arbeid...

Ved valg av arbeid skal man i den grad forholdene tillater det ta hensyn til den innsattes evner og ferdigheter, og til hans muligheter for opplæring og beskjeftigelse etter løslatelsen".

Arbeid i norske fengsler vil blant annet si arbeid i vaskeri, kjøkken, forskjellig produksjonsarbeid og hagearbeid. Omsorgsarbeid er ikke medregnet i arbeidsplikten.

Dersom en hel dag, en gang pr. uke ble avsatt til besøk av barn, kunne dette besøket inngå som en del av arbeidsplikten. Slik vi ser det ville dette oppfylle intensjoner i fengselslovens §§ 14 og 17 med hensyn til forebygging av eventuelle skader frihetsberøvelsen kan forårsake i mor-barn tiknytningen. I tillegg ville ordningen føre til vedlikehold av omsorgsarbeid som er en vesentlig del for mødre flest i en vanlig hverdag.

1. Endring av fysiske besøksforhold

De intervjuobjekter karakteriserte de fysiske besøksforholdene ved anstalten som lite egnet for besøk av barn. De innsatte uttrykte at rommene er for "små", "triste" og at de mangler leker. Dette samsvarer med uttalelse fra Vinnesoningsutvalget som i sin innstilling reiser sterk kritikk mot de fysiske besøksforhold ved Bredtveit. (Vinnesoningsutvalget 1989).

Paragraf 14/89 står det:

Besøket skal som regel foregå i særskilt besøksrom".

De opplysninger innhentet av ansatte ved Bredtveit, er vi godt kjent med at det er planlagt å bygge en paviljong knyttet til fengslet. Kanskje kunne deler av denne benyttes som besøksrom for mor-barn besøk.

Spesialavdelingen bør tilrettelegges spesielt for barn. Blant annet bør barna ha tilgang til leker og mulighet for fri-lek.

Prosjektgruppa mener det kunne være gunstig å videreutvikle besøksrommet ved Hinseberg Statsfengsel i Sverige. Her er det allerede etablert et besøksrom med et tilhørende tekjokken for bruk ved besøk. Mor og barn gis mulighet til aktivitet sammen, og de kan ikke henvist til å oppholde seg på besøksrommet under hele oppholdstiden.

2. Uniformsbruk

De opplysninger fra betjenter ved Bredtveit, er i samsvar med praksis ved anstalten frivillig.

Prosjektgruppa har besøkt anstalten, har vi forstått at de fleste betjentene bruker uniform i tjenesten.

Prosjektgruppa mener at betjenter generelt ikke bør bruke uniform.

Et godt eksempel på gjennomførelse av dette finner vi ved Hinseberg hvor ledelsen og de ansatte etter nøye overveininger har bestemt at betjenter skal gå i sivile klær. Argumenter for denne ordningen var at man mente sivilt antrekk ville minske avstanden mellom ansatte og innsatte, samtidig som det tar bort en del av fengselspreget når barn besøker anstalten.

6.10. Fast kontaktperson for de innsatte

Det framkommer gjennom samtaler med mødrene at det ofte føles vanskelig etter at de har hatt besøk av barna, og at det da kan være behov for noen å snakke med om de følelsesmessige reaksjonene som kommer. Etter det vi forstår er det ikke iverksatt spesielle tiltak for å hjelpe mødrene i denne situasjonen.

Igjen viser vi til Hinseberg hvor de innsatte kvinnene under hele soningstiden har en fast kontaktperson som de kan snakke med og ta opp ulike problemer med. Dette er en gunstig ordning som også burde kunne gjennomføres i norske fengselsanstalter. Det er utvilsomt en stor fordel å ha en fast person å forholde seg til, spesielt med tanke på å ta opp/bearbeide følelser.

6.11. Fengselsbetjentes rolle i fengsel

I et endringsperspektiv er det relevant å se på de ansattes forhold og forutsetninger til det arbeidet de utfører. Ut fra vår oppfatning vil fengselsbetjenter, også i framtiden, ha en sentral rolle, da det er de som har den daglige kontakten med de innsatte.

Prosjektgruppa mener det er av betydning at betjentene har felles verdigrunnlag og humanistisk menneskesyn, og på bakgrunn av dette være gode "modeller" for de innsatte.

Vi viser her til Hinseberg Statsfengsel hvor inntakskriteriet for betjenter er tre-årig videregående skole. I tillegg til dette foretas et personlig intervju, hvor verdisyn og holdninger vektlegges. De betjenter som ansettes, får en prøvetid på tre måneder. Deretter foretas nytt intervju, samt at det innhentes en uttalelse fra kolleger om vedkommendes skikkethet i stillingen. Tilfredsstilles anstaltens krav til objektivitet, ikke-dømmende holdning og et positivt menneskesyn, tilbys fast ansettelse. Videre skoloring av betjentene foretas av den interne ledelsen ved fengslet som har sosialfaglig bakgrunn. Det kan tillegges at både direktøren, underdirektøren og avdelingssjefene ved Hinseberg er utdannet sosionomer.

Prosjektgruppa er kjent med at Fengselsskolen legger stor vekt på de humanistiske fag. Herunder psykologi, kriminologi, sosiologi og fagetikk. Videre at det fra skolens side arbeides mye med menneskesyn og moral i sosiologi-undervisningen.

Teoretisk og utdanningsmessig ligger altså alt godt til rette for at betjenter skal bli gode miljøarbeidere.

innesoningsutvalget påpeker også at det er nødvendig at
ngselsbetjenter får mer kunnskap i omsorgsarbeid.
ngve Hammerlin, Kvinnesoningsutvalget, 1989).

12. Kontrollkommisjon for fanger

r å ivareta innsattes rettigheter både med tanke på
søksordning og andre forhold, vil vi se det som en fordel om
t knyttes en kontrollkommisjon til norske fengsler i likhet
d den som er lovfestet for psykisk helsevern.

lov om psykisk helsevern, § 8 står det:

vor noen er under psykisk helsevern etter denne lov, skal
et være en kontrollkommisjon som etter nærmere regler gitt
v departementet treffer avgjørelser som særlig er tillagt
en, og eller fører den kontroll den finner nødvendig for de
ykes velferd. Kontrollkommisjonene oppnevnes av
epartementet som også bestemmer det området som skal være
tillagt hver kommisjon. Kommisjonen skal innen sitt område
t tilsyn med alle som er under psykisk helsevern".

tenker oss også her at ordningen lovfestes, og at
mmisjonen skal være nøytral i den forstand at ansatte ved
tdivtveit ikke skal sitte i kommisjonen. Den bør fungere slik
den foretar kontroller på eget initiativ for å sikre at
e rettigheter og plikter for innsatte overholdes.
mmisjonen skal spesielt ivareta særforhold for innsatte, for
empel for mødre, og fungere som klageinstans for de som
er ved anstalten.

Konklusjon

å kunne bedre besøksordningen mor-barn, er det nødvendig
viktig at fengslede mødre og deres barns situasjon til-
nnegis/ synliggjøres for opinionen og de politiske
digheter. Dette er en forutsetning for at våre forslag til
ring skal kunne realiseres.

sjektgruppa mener ved bedre å ivareta mor-barn relasjonen i
s oningstid, vil foreslåtte endringer av besøksordningen
e forebyggende tiltak med tanke på senere gjenopptakelse av
lig mor-barn tilknytning.

SLUTTORD

Etter samtaler vi har hatt med innsatte mødre ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt, deler vi Anne Turid Aplans opplevelse som hun beskriver i boka "Forbryteralbum":

"I Bredtveit kvinnefengsel i Oslo sitter disse "dårlige" mødrene. Jeg har aldri møtt noen grusomme blant dem. Jeg har bare møtt lidende mødre."

LITTERATURHENVISNING

- Andenæs, Johs. ALMINNELIG STRAFFERETT
Universitetsforlaget, 1974
- Andland, Anne Turid MENNESKET SOM ALDRI SLUTTET Å
LETE ETTER ROSENE I GATENE

Kapittel i "FORBRYTERALBUM"
Skjærbæk, Eva
Stabrun, Erik
Pax Forlag A/S, 1988
- Andriksen-Nielsen, Marianne DEN NØDVENDIGE SMERTE
Andrick, Nini Munksgaard, 1989
- Andrardson, Gudrun BARN I SORG
BARN I KRISE
Kolibri Forlag, 1987
- Andrius, Eva KRISER I LIVET
Andronio, Dag TANO, 1979
Andrg, Gunnar
- Andrgselsstyret RUNDSKRIV Fst 14/89
- Andrfman, Erwing ANSTALT OG MENNESKE
Andrgen Pauldams forlag, 1967
- Andrvorsen, Knut Å FORSKE PÅ SAMFUNNET
Bedriftsøkonomens Forlag A/S
1983
- Andrsaa, Beatrice MAKTUTREDNINGEN
KEISERENS NYE KLÆR ?

Artikkel i "MAKTENS ANSIKT"
Andrenæs, Kristian
Johansen, Tom
Mathiesen, Thomas
Gyldendal Norsk Forlag, 1981

Høigaard, Cecilie
Snare, Annika

KVINNERS SKYLD
Pax Forlag A/S, 1983

Justisdepartementet

KVINNERS SONINGSFORHOLD
Utredning fra et utvalg
oppnevnt av
Justisdepartementet
den 4.mars 1987.
Justisdepartementet 1989

Lindén G.:

ATT BYTA FÖRELDRAR
Liber Forlag, 1982

Martens, Aase

FRA DRØMMEN OM KJERNEFAMILIE
TIL ENSLIG MOR
Nordisk Sosialt Arbeid,
Nr. 2, 1987

Mathiesen, Thomas

KAN FENGSEL FORSVARES
Pax Forlag A/S, 1987

NORGES LOVER 1685 - 1987

Oslo, 1988

Thyness, Paul A

PROSJEKTUNDERVISNING
En veileder for
Helse og Sosialarbeidere
TANO, 1987

Yve Hammerlin
Justisdepartementet
Postboks 8181, Dep.

04 OSLO 1

Oslo, 16. januar 1990

ØRØRENDE OPPFØLGING AV BREV DATERT 17.01.84 TIL KÅRE BØDAL.
REGISTRERING AV MØDRE MED FORELDREANSVAR SOM SONER I FENGSEL.

er en gruppe på seks studenter ved Norges kommunal- og
høgskole som for tiden arbeider med et prosjekt angående
soningsforhold i fengsel.

sikten med prosjektet er å belyse besøksordningen mor/barn,
relatert til Bredtveit kvinnefengsel i Oslo. Dersom det
er seg nødvendig, vil vi i tillegg forsøke å få fram et
soningsperspektiv.

underlagsmateriale har vi fått tillatelse til å benytte en
rapport utarbeidet av en prosjektgruppe ved Sosial-
høgskolen i Bærum i 1984: "Alternativ soning for mødre med
barn for små barn".

I 1984 etterlyste denne prosjektgruppen statistikk over hvor
mange mødre med omsorg for barn som soner i norske fengsler.
Fant ut at hverken kriminalstatistikken, fengselsstyret,
fengsler eller politikamre hadde skilt ut mødre spesielt i
dette materialet.

Rapporten ser vi at prosjektgruppen i 1984 tok opp dette
spørsmålet med Kåre Bødal i Justisdepartementet. Prosjekt-
gruppens mål den gang var at det skulle bli kotyme å
bestemme hvem av de sonende kvinnene som var mødre.

I vårt prosjektarbeid har vi funnet det riktig å bruke
foreldreansvar i stedet for omsorg. Ved frihets-
berøvelse er kvinnen, i de tilfeller mor/barn-soning ikke er
mulig, midlertidig fysisk avskåret fra ivaretagelse av
barnet.

I kontakt med Bredtveit kvinnefengsel har vi fått opplyst at
fremdeles ikke registreres hvilke innsatte som har
foreldreansvar, og at de ansatte ved fengslet ikke har noen
oversikt over dette.

86

Henvendelse til Kåre Bødal i Justisdepartementet medio november d.å., bekrefter at det fremdeles ikke føres noen statistikk over mødre med foreldreansvar som soner i norske fengsler. Han beklager at det ikke er gjort noe i forhold til henvendelsen fra prosjektgruppen i 1984.

Denne manglende registreringen har vanskeliggjort vårt prosjektarbeid og er etter vårt syn generelt med på å usynliggjøre disse kvinnes situasjon i fengslet.

Kåre Bødal ber oss henvende oss til Dem i forbindelse med vårt ønske om oppfølging av henvendelsen fra prosjektgruppen i 1984.

Vårt mål, er i likhet med prosjektgruppen i 1984, å påvirke til at det gjennomføres en kontinuerlig registrering av innsatte som har foreldreansvar.

Vi håper at De vil se på dette forholdet og informere oss om en slik registrering er praktisk gjennomførbar.

På forhånd takk.

Med vennlig hilsen
for PROSJEKTGRUPPE 16

Gry Skybak
Stjernevn. 2 F
0389 OSLO 3

fengselsstyret
innholdsavdelingen
avdelingsdirektøren
boks 8181, Dep.

034 OSLO 1

Oslo 14. februar 1990

EDRØRENDE REGISTRERING AV MØDRE MED FORELDREANSVAR SOM SONER
I FENGSEL.

Det er en gruppe på seks studenter ved
Bergen- kommunal- og Sosialhøgskole som for tiden arbeider med
et prosjekt angående mødres soningsforhold i fengsel.
Prosjektens hovedoppgave er å belyse besøksordningen mor-barn
i Bredtveit fengsel og sikringsanstalt, Oslo. Dersom det
viser seg nødvendig vil vi i tillegg forsøke å få fram et
utdragsmateriale.

Utvalgt underlagsmateriale har fått tillatelse til å benytte en
prosjektrapport utarbeidet av en prosjektgruppe ved
Sosialhøgskolen i Bærum i 1984.
"Alternativ soning for mødre med omsorg for små barn."

I 1984 etterlyste denne prosjektgruppen statistikk over hvor
mange mødre med omsorg for barn som soner i norske fengsler.
De fant ut at hverken kriminallstatistikken, fengselsstyret,
fengsler eller politikamre hadde oversikt over hvem av de
innsatte kvinnene som var mødre/ hadde omsorg.

I rapporten ser vi at prosjektgruppen i 1984 tok opp dette
spørsmålet med forsker og direktør Kåre Bødal i
fengselsstyret. Prosjektgruppens mål den gang var at det
skulle bli kotyme å registrere hvem av de sonende kvinnene
som var mødre.

I vårt prosjektarbeid har vi funnet det riktig å bruke
begrepet foreldreansvar i stedet for omsorg. Ved
forholdsbegrepet er kvinnen, i de tilfeller mor-barn soning
ikke er mulig, midlertidig fysisk avskåret fra ivaretagelse av
sonen.

I forbindelse med kontakt med Bredtveit fengsel og sikringsanstalt har vi
blitt opplyst at det fremdeles ikke registreres hvilke innsatte
som har foreldreansvar, og at de ansatte ved fengslet ikke har
en formell oversikt over verken dette eller hvem av de
innsatte kvinnene som er mødre.

Ved vår henvendelse til Kåre Bødal bekreftet han at det fremdeles ikke føres noen statistikk over mødre med foreldreansvar som soner i norske fengsler. Han beklaget at det ikke er gjort noe i forhold til henvendelsen fra prosjektgruppa i 1984.

Den manglende registrering har vanskeliggjort vårt prosjektarbeid og er etter vårt syn generelt med på å usynliggjøre en vesentlig faktor ved de kvinner som soner i norske fengsler.

Vårt mål er likhet med prosjektgruppen i 1984, å påvirke til at det gjennomføres en kontinuerlig registrering av innsatte som er mødre og har foreldreansvar.

Vi håper De vil se på dette forholdet og informere oss om en slik registrering er praktisk gjennomførbar.

Vi imøteser Deres svar.

Med vennlig hilsen
for PROSJEKTGRUPPE 16

Tone E. Viberg Smestad
Tone E. Viberg Smestad
Siggerudhagen 47

2080 Eidsvoll

YNGVE HAMMERLIN
Ektekserksjonen/Kriminalomsorgsavg.
Tisdep.

Oslo 21/2-90

Objektgruppa ved NKSH har stilt spørsmål om det eksisterer statistikker over antallet kvinner i norske fengsler som har foreldreansvar, om det rutinemessig føres slike statistikker. Klageligvis finnes det ikke systematiske undersøkelser eller statistikkføringer av denne type. Innesoningsutvalget som leverte sin innstilling i slutten av 1989, angjort behovet for og nødvendigheten av slike statistiske oppninger. Jeg vil - i tråd med denne innstillinga - understreke at det helt nødvendig å få rutiner som sikrer slike data, da en endra praksis må om bl.a. en bedre og mer oppbyggende besøksordning, utsetter at man kjenner til de materielle og sosiale behovene. I værende situasjon, har man ikke en slik kunnskap - dette svekker ligheten for å ivareta mødrenes og barnas interesser og behov.

Med hilsen Yngve Hammerlin

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million, and the number of people aged 75 and over has increased from 4.5 million to 6.5 million (Office for National Statistics 2000).

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has identified the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people, and has set out a number of key objectives for the health care system to meet the needs of older people.

SMÅSKRIFTSERIEN

Utgitt av Kriminalomsorgens utdanningssenter
Pb. 6138 Etterstad 0602 Oslo 6

Opplag nr. 1/90 - 500

Ved ettertrykk må kilde oppgis